

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

ARJEN ASIANTUNTIJAT

Kokemustieto ammatillisen kasvun ja vuorovaikutuksen
välineenä sosiaalialan koulutuksessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveystieteiden
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Syksy 2014
Heidi Kovanen
Laura Ala-Outinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KOVANEN, HEIDI:
ALA-OUTINEN, LAURA

Arjen asiantuntijat
Kokemustieto ammatillisen kasvun ja
vuorovaikutuksen välineenä sosiaalialan
koulutuksessa

Sosiaalipedagogisen aikuistyön suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 75 sivua,
5 liitesivua

Syksy 2014

TIIVISTELMÄ

Toiminnallisen opinnäytetyömme toimeksiantaja oli Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveystieteiden ala. Opinnäytetyömme tavoitteena oli järjestää Arjen asiantuntija -päivä ja luoda malli kokemustiedon käyttämisestä sosiaalialan opetuksessa.

Arjen asiantuntijat -päivässä oli kolme tavoitetta. Niistä keskeisin oli antaa asiakasryhmien edustajille mahdollisuus kertoa elämästään sosionomiopiskelijoille luovan esityksen avulla. Arjen asiantuntijat olivat työmme kohderyhmä. Oman tarinan kertomisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen oli tarkoitus edistää arjen asiantuntijoiden voimaantumista. Toinen Arjen asiantuntija -päivän tavoite oli sosionomiopiskelijoiden asenteisiin vaikuttaminen, jotta he ammatillisessa kasvussaan ymmärtäisivät arkipäiväisen työtöiden ja asiakkaiden arvostamisen merkityksen. Arjen asiantuntija -päivän kolmas tavoite oli sosiaalialan opetussuunnitelman kehittämistyöhön osallistuminen luomalla malli kokemustiedon hyödyntämisestä.

Opinnäytetyöprosessissa käytimme prosessiarvioinnin menetelmää prosessin käännekohtien esiintuomisessa. Käännekohtia tarkastelemalla pystyimme arvioimaan mikä luomassamme mallissa oli toimivaa ja mitkä kohdat vaativat kehittämistä. Arjen asiantuntijoiden esityksissä hyödynnettiin heidän valitsemiaan luovia menetelmiä syventämään tarinoiden kerrontaa ja tuomaan esityksiin elämyksellisyyttä.

Keräsimme palautetta kirjallisesti arjen asiantuntijoilta, opiskelijoilta ja yhteistyöopettajalta. Palautteiden perusteella arjen asiantuntijat saivat opinnäytetyöhön osallistumisesta uusia voimavaroja arkeensa ja kokivat voimaantumisen tunteita. Opiskelijat pitivät palautteessaan tärkeänä kokemustiedon hyödyntämistä sosiaalialan opetuksessa ja heidän mukaansa Arjen asiantuntija -päivän kaltainen kokonaisuus tulisi järjestää uudelleen sosiaalialan opetuksessa. Opiskelijoiden palautteen mukaan jo opiskeluaikana on tärkeää kohdata asiakkaita ja kuulla heidän tarinoitaan elävästä elämästä.

Asiasanat: kohtaaminen, voimaantuminen, kokemustieto, yksilönohjaus ja luovat menetelmät.

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KOVANEN, HEIDI;
ALA-OUTINEN, LAURA

Experts of real life
Experience knowledge as a mean of professional growth and interaction in the
education of bachelors of social service

Bachelor's Thesis in Social pedagogy for work with adults 75 page, 5 pages of
appendices
Autumn 2014

ABSTRACT

Our functional bachelor's thesis was made for the Faculty of Social and Health care of Lahti University of Applied Sciences. Our goal was to arrange a day where experts of real life and students of social services encounter in interaction. By arranging this day we created a pattern in which experience knowledge is used in the education of bachelors of social service.

The most important purpose of the day was to give an opportunity to the experts of real life to tell their life stories to students using creative methods. The experts of real life were our focus group. Telling their life stories and being heard by students gave them a chance for empowerment. The day was supposed to affect students' attitudes so that during their professional growth they would understand the importance of client oriented approach and appreciative encounter with clients. By arranging the day and creating the pattern we participated in the development of the degree programme in social services in Lahti University of Applied Sciences.

We used process evaluation to bring forth the main points of our bachelor's thesis process. We reviewed these main points so we could evaluate what was successful and which parts needed improvement in our bachelor's thesis.

We collected feedback from all participants of the day. We evaluated the feedback to make conclusions about our bachelor's thesis. The results were that by participating in this process the experts of real life gained positive mental resources and feelings of empowerment. Students said that it was important to be able to interact during their studies with people who have experience. They also thought that it was very useful to have such occasions and that these occasions should be available for student of social services also in the future.

Key words: encounter, empowerment, experience knowledge, counselling, creative methods

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Aiheen valinta	3
2.2	Yhteistyökumppanit	4
2.3	Opinnäytetyön tavoitteet ja tuotos	4
2.4	Arjen asiantuntija -käsitteen tausta	6
2.5	Arjen asiantuntijoiden löytyminen	8
2.6	Prosessiarviointi	9
2.7	Aiemmat tutkimukset ja tiedonhaku	11
3	ARJEN ASIANTUNTIJUUDEN RAKENTUMINEN	15
3.1	Opetussuunnitelman kehittämisen lähtökohtia	15
3.2	Kokemustieto ja kokemusasiantuntijuus	16
3.3	Kohtaaminen asiakastyössä	18
3.4	Vuorovaikutus yksilön ohjauksessa	20
3.5	Luovien menetelmien käytön mahdollisuudet	21
3.6	Voimaantumisen tukeminen	22
4	ARJEN ASIANTUNTIJA -PÄIVÄN TOTEUTUS	24
4.1	Esivalmistelut	24
4.1.1	Esitysten luominen arjen asiantuntijoiden kanssa	24
4.1.2	Työnjako yhteistyöopettajan kanssa	27
4.1.3	Opiskelijoiden valmistautuminen	28
4.1.4	Opinnäytetyön tekijöiden tehtävät valmisteluvaiheessa	29
4.2	Arjen asiantuntija –päivän käytännön järjestelyt	30
4.2.1	Arjen asiantuntijoiden esitysten sisältö	31
4.2.2	Opinnäytetyön tekijöiden tehtävät päivän aikana	33
4.3	Palautetilaisuus arjen asiantuntijoille	33
4.4	Palautekysely opiskelijoille	34
5	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	36
5.1	Arjen asiantuntija –päivän arviointi	36
5.1.1	Arjen asiantuntijoiden palaute työskentelystä	36
5.1.2	Opiskelijoiden palaute	38
5.1.3	Yhteistyöopettajan palaute	41

5.1.4	Opinnäytetyön tekijöiden itsearviointi	42
5.1.5	Kaikkien palautteiden yhteenveto	45
5.2	Opinnäytetyön ja Arjen asiantuntija –päivän tavoitteiden toteutuminen	45
5.3	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	48
6	KEHITTÄMISEHDOTUKSET	49
6.1	Malli Arjen asiantuntija -päivästä	49
6.1.1	Arjen asiantuntija -päivän vahvuuksia ja kehityskohteita	50
6.1.2	Ehdotuksia mallin vaihtoehtoiseen toteuttamiseen	53
6.2	Kokemustiedon käytön jatkuvuuden edellytykset	54
6.3	Kokemustietoa tarjoavia tahoja	55
7	POHDINTA	57
	LÄHTEET	63
	LIITTEET	70

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme nimi Arjen asiantuntija -päivä, kokemustieto ammatillisen kasvun ja vuorovaikutuksen välineenä sosiaalialan koulutuksessa, kertoo opinnäytetyömme kaksi keskeistä teemaa. Arjen asiantuntijat ovat henkilöitä, joita sosionomit (AMK) voivat kohdata erilaisissa sosiaalialan tehtävissä heidän elämäntilanteensa vuoksi. Opinnäytetyössämme kokemustietoaan jakoivat omaishoitaja, sukupuolivähemmistön edustaja ja mielenterveys- ja päihdekuntoutuja omista näkökulmistaan. Kutsuimme heitä opinnäytetyössämme arjen asiantuntijoiksi, sillä jokainen ihminen on oman arkensa paras asiantuntija. Toinen teema on kokemustieto, jonka käyttöä sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa halusimme edistää luomalla mallin Arjen asiantuntija -päivästä. Arjen asiantuntija -päivässä sosionomiopiskelijat kohtasivat kolme arjen asiantuntijaa, jotka kertoivat luovia menetelmiä hyödyntävissä esityksissään elämäkokemuksistaan ja voimavaroistaan. Arjen asiantuntija -päivä oli oppimis- ja vuorovaikutustilanne, jonka tavoitteena oli suunnata opiskelijoiden ammatillista kasvua kohti arkilähtöistä ja asiakaskeskeistä työtettä.

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoite oli järjestää Arjen asiantuntija -päivä ja luoda malli, jossa sosionomiopiskelijoiden opetuksessa käytetään asiakkailta olevaa kokemustietoa. Malli jäi toimeksiantajamme Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan käyttöön.

Opinnäytetyömme aihe liittyy vahvasti sosionomin ammatilliseen osaamiseen ja käytännön asiakastyöhön. Opiskelemme sosiaalipedagogista aikuistyötä ja koulutukseen kuuluvat läheisesti arkilähtöisyys ja asiakaskeskeisyys.

Opinnäytetyömme teoriaosuudessa käsittelemme muita sosionomin ammatillisen osaamiseen liittyviä keskeisiä käsitteitä, kuten arvostavaa kohtaamista asiakastyössä, ohjausvuorovaikutusta, voimaantumisen tukemista ja luovien menetelmien käyttöä.

Sosiaalialan opiskelija tulee asiakastyössä kohtamaan hauraita, rikkinäisiä, elämään pettyneitä ja vaikeuksien kovettamia ihmisiä. Tulevien ammattilaisten on opittava tulemaan toimeen haurauden ja kovuuden kanssa löytämällä itsestään herkkyyttä ja vahvuus. (Granfelt 2005, 254.)

Mahdollistamalla vuorovaikutuksen arjen asiantuntijoiden kanssa opiskelijat saivat kokemuksen asiakkaan kohtaamisesta ja sen herättämien tunteiden käsittelystä jo koulutuksen aikana.

Oman tarinan tuominen muiden ulottuville mahdollistaa kokemuksen kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta ja tätä kautta voi saada myötätuntoa ja rohkaisua, jotka auttavat jaksamaan vaikeissa tilanteissa. Kuulijaa toisten tarinat voivat rohkaista kertomaan omista kokemuksistaan. Tarinoita vaihtamalla syntyy kaikille osallisille uutta ymmärrystä vaikeasta asiasta ja siitä miten siihen kannattaisi suhtautua. (Hänninen 2009, 24.) Arjen asiantuntijoille päivä oli tilaisuus tulla kuulluksi, vaikuttaa sosionomien koulutukseen ja kokea voimaantumisen tunteita. Kokemustiedon jakaminen ja vastaanottaminen oli uuden oppimisen mahdollisuus kaikille Arjen asiantuntija -päivän osapuolille.

Opinnäytetyöraportissa kuvaamme opinnäytetyön ja Arjen asiantuntija -päivän tavoitteet, aiheeseen liittyvät teoreettiset käsitteet ja opinnäytetyömme tuotoksen. Kuvaamme Arjen asiantuntija -päivän valmistelun, toteutuksen ja arvioinnin mahdollisimman tarkasti kahdesta syystä, joista toinen on työmme luotettavuuden lisääminen ja toinen syy on luomamme mallin näkyväksi tuominen. Tarkka raportointi ja yksityiskohtien kuvaus on oleellista, jotta malli voidaan toteuttaa meidän opinnäytetyömme jälkeen. Tekstissä on kursiivilla kirjoitettuna otteita opiskelijoiden ja arjen asiantuntijoiden antamista palautteista. Kaikki palautteet ovat nimettömiä ja emme käytä raportissa arjen asiantuntijoiden nimiä yksityisyyden suojaamiseksi.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta

Opinnäytetyöprosessia aloittaessamme meillä oli halu tuoda esiin tarinoita, joita on ihmisillä, joita sosionomeina tulemme kohtaamaan. Asiakkaiden asiantuntemuksen ja heidän äänensä kuuluvaksi tekeminen tuntui mielekkäältä aiheelta, sillä koimme että tätä näkemystä ja tietoa hyödynnetään liian vähän sosionomien koulutuksessa. Oma halumme tehdä tulevaa työtämme eettisesti kestäväällä tavalla asiakkaiden oikeuksien asianajajina, kannusti tuomaan kuuluviin asiakkaiden ääntä (Talentia ry. 2010, 14). Koimme, että asiakkaiden ääntä kuulemalla ja kunnioittamalla sosionomi pystyy tekemään työnsä hyvin. Ajattelimme, että ammatillinen koulutus on paras hetki tuleville sosiaalian ammattilaisille aloittaa asiakkaiden äänen kuunteleminen aidoissa kohtaamistilanteissa.

Kasvokkainen kohtaaminen kokemustiedon omaavan ihmisen kanssa luo ymmärrystä tehokkaasti, koska silloin välistä puuttuvat muiden ihmisten luomat tulkinnat (Beresford & Salo 2008, 67). Tämä Beresfordin ja Salon kirjalliseksi muotoilema ajatus oli myös motiivi, kun halusimme opinnäytetyömme kautta mahdollistaa sosionomiopiskelijoiden ja arjen asiantuntijoiden kohtaamisen. Omassa koulutuksessamme ammatillisen kasvun kannalta merkittävimpiä kohtia ovat olleet aidon kohtaamisen tilanteet asiakkaiden ja sosiaalian ammattilaisten kanssa.

Oman kokemuksen puuttuminen voi vaikeuttaa toisen ihmisen kokemuksen ymmärtämistä, mutta ymmärtämisen esteet voivat syntyä myös rakenteista, asenteista ja uskomuksista. Yksi tällainen ymmärtämisen este voi olla valta-aseman ja asiantuntijuuden korostaminen ammatillisessa koulutuksessa. (Beresford & Salo 2008, 62–65.) Uskomme, että kohtaamalla asiakkaita jo koulutuksen aikana voidaan edellä kuvattujen ymmärtämisen esteiden syntyminen estää. Kokemustiedon hyödyntäminen tutkimuksellisen tiedon tasavertaisena kumppanina sosiaalian koulutuksessa viestittää tuleville ammattilaisille, että asiakkaalla oleva tieto omasta elämästään ja arjestaan on arvokasta ja hyödyllistä.

2.2 Yhteistyökumppanit

Opinnäytetyötä tehdessämme tärkein yhteistyökumppani on ollut Lahden ammattikorkeakoulu, joka on myös työmme toimeksiantaja (liite1). Yhteistyö Lahden ammattikorkeakoulun kanssa oli merkittävää, sillä työmme liittyi vahvasti osaksi sosiaalialan koulutusohjelman opintojaksoa ja pystyimme hyödyntämään oppilaitoksen resursseja, kuten tiloja ja laitteita. Lisäksi opinnäytetyömme kannalta tärkein yhteyshenkilö oli ammattikorkeakoulun opettaja Taina Heininen-Reimi, joka toimi opettajana Yksilönä yhteiskunnassa -opintojaksolla. Kehittämämme malli kokemustiedon käyttämisestä sosionomien koulutuksessa jäi Lahden ammattikorkeakoulun käyttöön. Alkaessamme etsiä arjen asiantuntijoita otimme yhteyttä Lahden alueella toimiviin sosiaali- ja terveystieteiden järjestöihin. Näiden järjestöjen kautta tavoitimme kaikki asiantuntijat, joten yhdistysten apua oli meille korvaamattoman tärkeää.

2.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja tuotos

Opinnäytetyömme tavoite oli järjestää Arjen asiantuntija -päivä ja luoda malli, jossa sosionomiopiskelijoiden opetuksessa käytetään asiakkailta olevaa kokemustietoa. Tavoitteen toteutumista ja opinnäytetyötämme kokonaisuutena arvioimme käyttämällä alun perin projektien ja kehittämishankkeiden arviointiin kehitettyä prosessiarviointia (Seppänen-Järvelä 2004, 11).

Arjen asiantuntijat -päivällä oli kolme tavoitetta. Niistä keskeisin oli antaa asiakasryhmien edustajille mahdollisuus kertoa elämästään sosionomiopiskelijoille luovan esityksen avulla. Arjen asiantuntijat olivat työmme kohderyhmä. Oman tarinan kertomisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen oli tarkoitus edistää arjen asiantuntijoiden voimaantumista. Toisen kertomuksen kuunteleminen on hetki, jolloin kunnioitetaan toisen kokemusta (Aaltonen 2014, 179). Voimaantumisen kokemukseen arviointi tapahtui keräämällä palautetta arjen asiantuntijoilta prosessin lopussa.

Toinen tavoite oli sosionomiopiskelijoiden asenteisiin vaikuttaminen. Olemme huomanneet itsessämme, että jo opiskeluaikana muodostuu paljon asenteita, jotka vaikuttavat tulevaan työhön ja siihen miten sosionomi kohtaa asiakkaan. Oikealla kontaktilla hankittu suora kokemus on vahva ja tärkeä tapa hankkia tietoa asenteiden kohteesta (Erwin 2005, 38–39). Halusimme Arjen asiantuntija -päivällä suunnata opiskelijoiden ammatillista kasvua kohti arkilähtöistä työtettä ja painottaa arvostavan kohtaamisen merkitystä. Vuorovaikutus vaikuttaa siihen arvioidaanko kokemus uudesta asiasta positiivisesti vai negatiivisesti (Erwin 2005, 39). Antamalla tilaa vuorovaikutukselle arjen asiantuntijoiden ja opiskelijoiden välillä, ja käyttämällä luovia menetelmiä esityksissä, halusimme tehdä kohtaamistilanteesta mahdollisimman elämyksellisen ja mieleenpainuvan. Kohtaamisen vaikutuksia tarkastelimme arvioimalla opiskelijoiden antamaa kirjallista palautetta.

Suomessa on meneillään suuri sosiaali- ja terveysalan palvelurakenneuudistus. Sosiaalibarometri 2013 mukaan palvelurakenneuudistuksen tavoitteena ovat yhdenvertaiset sosiaali- ja terveyspalvelut ja tällä hetkellä riittämättömästi toimivien peruspalveluiden parantaminen (Eronen, Hakkarainen, Londèn, Nykyri, Peltosalmi & Särkelä 2013, 17). Ammattikorkeakouluilla on antamansa koulutuksen kautta paine vastata muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Ammattikorkeakouluissa tapahtui hallitusohjelman mukainen uudistus vuosina 2011-2014, jolloin tehostettiin ammattikorkeakoulujen toimintaa ja muutettiin niiden rahoitusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013). Ammattikorkeakouluihin kohdistuu myös mittavia säästöjä, vuonna 2015 ammattikorkeakouluihin kohdistuu 126 miljoonan euron leikkaukset (Rutonen, 2011). Näistä syistä Arjen asiantuntija -päivän kolmas tavoite oli sosiaalialan opetussuunnitelman kehittämistyöhön osallistuminen. Opinnäytetyömme kautta halusimme antaa panoksemme laadukkaan ja eettisesti kestäväan sosiaalialan opetuksen säilymiseen ja kehittämiseen. Järjestämällä opiskelijoiden ja asiakkaiden kohtaamisen mahdollistavan päivän kokeilimme uudenlaista mallia ja opintojakson osasuoritetta.

Opinnäytetyömme tuotos oli malli Arjen asiantuntija -päivän järjestämisestä. Päivä järjestettiin 6.5.2014 Lahden ammattikorkeakoulussa sosiaalipedagogista aikuistyötä opiskelevalle SPAI13-ryhmälle, joka oli aloittanut opintonsa syksyllä 2013. Päivä sijoittui sosiaalialan koulutusohjelman Sosiaalipedagogisen työn toimintaympäristö -moduuliin ja sen sisällä olevaan Yksilönä yhteiskunnassa - opintojaksoon. Arjen asiantuntija -päivän laajuus opintojaksosta oli yksi opintopiste, joka sisälsi esitehtävän, itse toteutuspäivän ja palautteen antamisen.

Kehittämämme malli tiivistettiin esitteen (liite 6) muotoon opinnäytetyön raportointivaiheessa. Esitteen tekemiseen päädyimme, koska halusimme varmistaa mallin käytön jatkuvuutta. Esittelimme valmiin mallin Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan opettajille ja halusimme tässä yhteydessä antaa heille jotakin konkreettista muistutukseksi työstämme. Työstimme tiiviin tietopaketin opinnäytetyöstämme ja mallista esitteen muotoon, ja jaoin sen esitellessämme mallia opettajille.

2.4 Arjen asiantuntija -käsitteen tausta

Sosiaali- ja terveydenhuollossa alettiin keskustella asiakaslähtöisestä orientaatiosta 1980-luvun lopulla. Siihen asti vallassa oli asiantuntijakeskeinen orientaation, jossa tavoitteet ja tulkinnat olivat lähtöisin asiantuntijoista ja järjestelmästä, asiantuntija määritteli työtavat ja toimenpiteet sekä piti vallan ja kantoi vastuun. Asiakaslähtöinen orientaatio puolestaan korostaa asiakkaan kokemusmaailmaa ja asiakkaan oma näkökulma on asiakastyön lähtökohta. Perinteiset tietämistavat ja toimijuuskäsitykset pitää muuttaa ja siirtyä yhdessä tekemiseen. Kommunikaatioesteiden purkaminen ja vuoropuhelun edistäminen on ammatillinen haaste. Ammatillisella pitää olla aito kiinnostus ja halu kuunnella asiakkaan elämäntaloita, arjen ongelmia, voimavaroja ja toiveita. (Günther, Raitakari, Juhila, Saario, Kaartamo & Kulmala 2013, 127-129; Mönkkönen 2007, 10, 38, 63.)

Saksan johtaviin sosiaalipedagogiikan teoreetikoihin kuuluva Hans Thiersch on 1980-luvulla kehittänyt arjen käsitteelle rakentuvaa sosiaalipedagogista tulkintaa. Arkeen suuntautuminen merkitsee sosiaalipedagogisessa toiminnassa ihmisten luonnollisen elämäntavan ja sosiaalisten suhteiden kunnioittamista, jossa päämääränä on paremman arjen saavuttaminen. Arki on laaja kokonaisuus käytännön tehtäviä, rooleja ja rutiineja. Arkisuuntautunut sosiaalipedagoginen toiminta on asiakkaiden konkreettista auttamista heidän pyrkiessä kohti parempaa arkea ja olosuhteiden hallintaa. Tämä toteutuu niin, että opetellaan hallitsemaan tilanteita ja tekemään tehtäviä sekä selvitetään konflikteja ja ongelmia. Thierschin mukaan arkisuuntautunut työ vaatii työntekijältä arjen ymmärtämistä, itsekriittisyyttä, reflektiota, ja sitä, että työntekijä paneutuu toimintaan koko persoonallaan. (Hämäläinen & Kurki 1997, 126-128.)

Asiakaslähtöisyyden ja arkilähtöisyyden teoriasta löytyvät perusteet sille, miksi katsoimme tarpeelliseksi tuoda opinnäytetyössämme kuuluviin asiakkaiden ääntä ja sieltä löytyy tausta nimitykselle arjen asiantuntija. Valitsimme termin asiantuntija, koska olimme huomanneet sosionomikoulutuksen aikana, että lähes kaikilla opintojaksoilla olimme keskustelleet asiakkailla olevasta oman elämänsä asiantuntijuudesta. Nimittämällä asiakasta asiantuntijaksi ravistellaan myös perinteistä valta-asetelmaa asiakastyössä, jonka mukaan koulutettu sosiaalialan ammattilainen olisi asiantuntija ja asiakas tiedon vastaanottaja. Koska opinnäytetyössämme yhtenä tavoitteena oli sosiaalialan opiskelijoiden asenteisiin vaikuttaminen, halusimme nimitysten kautta korostaa asiakkaan asemaa ja hänen näkökulmiensa kuulemisen tärkeyttä kaikissa kohtaamistilanteissa. Arjen asiantuntija -nimeä pohtiessamme varmistimme, että nimeä ei ole käytössä muissa yhteyksissä. Halusimme myös varmistaa, että esiintyjämme hyväksyivät nimen, joten aina ensimmäisissä tapaamisissa kysyimme, tuntuiiko nimitys heistä hyvältä. Kaikki antoivat hyväksyntänsä nimelle, joten teimme päätöksen opinnäytetyön nimestä ja esiintyjien nimittämisestä arjen asiantuntijoiksi.

2.5 Arjen asiantuntijoiden löytyminen

Arjen asiantuntija -päivää varten etsimme henkilöitä, joita sosiaalialan palveluissa voisi kohdata heidän elämäntilanteensa vuoksi.

Osallistuminen opinnäytetyöhömmme oli täysin vapaaehtoista, joten henkilöiden piti olla halukkaita kertomaan elämästään ja arjestaan sosionomiopiskelijoille. Arjen asiantuntijoiden etsinnän aloitimme ottamalla yhteyttä eri järjestöihin.

Olimme tehneet yhteistyötä monien järjestöjen kanssa koulutuksemme aikana eri projekteissa ja työelämässä, joten päätimme aloittaa markkinoinnin sitä kautta löytääksemme ideastamme innostuneita arjen asiantuntijoita. Tavoitteena oli löytää kolme asiasta kiinnostunutta henkilöä, joiden kanssa työstäisimme esitykset heidän arjestaan, elämäntarinoistaan, kokemuksistaan ja voimavaroistaan. Haluaisimme mukaan kolme asiantuntija esitystä ja tähän määrään päädyimme, koska siinä tulisi esiin useita elämäntilanteita, esityksille jäisi riittävästi aikaa ja opiskelijoiden mielenkiinto pysyisi todennäköisesti yllä. Markkinointia varten teimme mainoksen (liite 2), jossa oli tietoa opinnäytetyöstämme ja yhteystietomme mahdollisille asiasta kiinnostuneille.

Tavoitimme kaikki kolme arjen asiantuntijaa yhdistysten kautta. Kävimme esittelemään ideamme sovituisissa tapaamisissa kolmen eri yhdistyksen työntekijälle ja kysyimme olisiko heillä mielessä ketään yhdistyksen toiminnassa mukana olevaa henkilöä, joka voisi kiinnostua aiheesta. Kaikille tuli heti mieleen potentiaalinen henkilö. Kaikki arjen asiantuntijat olivat heti suostuneet mukaan opinnäytetyöhömmme, kun yhdistyksen työntekijät olivat sitä heille ehdottaneet. Koska yhdistykset eivät voi luovuttaa jäsentensä yhteystietoja, annoimme yhdistysten työntekijöille mainoksemme, jotta osallistumisesta kiinnostuneet saivat meidän yhteystietomme. Yritimme idean markkinointia käymällä erään yhdistyksen toimitiloissa viemässä mainoksia ja osallistumalla yhden yhdistyksen avoimeen ryhmään, mutta nämä tavat eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta. Arjen asiantuntijat jakoivat kokemustietoaan omaishoitajan, sukupuolivähemmistön edustajan ja mielenterveys- ja päihdekuntoutujan näkökulmista.

2.6 Prosessiarviointi

Seppänen-Järvelä (2004, 49) käsittelee teoksessaan "Prosessiarviointi kehittämishankkeessa" projektien ja kehittämishankkeiden arviointiin kehitettyä prosessiarviointia. Prosessiarvioinnin kautta saadaan materiaalia erityisesti hankkeen tai projektin toiminnan parantamiseen. Lopputulosten syntymisen ymmärtäminen helpottuu käyttämällä tätä menetelmää ja tämä puolestaan mahdollistaa kehittämiskohteiden paikantamisen. Valitsimme prosessiarvioinnin opinnäytetyömme tarkastelun menetelmäksi, koska opinnäytetyö on vahvasti prosessinomainen ja kokemustiedon käyttämisen mallin rakentamisen kannalta käännekohtien ja kehittämiskohteiden esiintuominen oli erittäin tärkeää. Saamalla merkitykselliset tapahtumat ja vaiheet näkyviin, pystyimme tekemään kehitysehdotukset mallin paremman toimivuuden saavuttamiseksi tulevaisuudessa.

Prosessiarviointi näyttää milloin ja minkälaisia taitekohtia prosessissa on ollut, mitä ongelmanratkaisun tapoja on käytetty, ja mitä uutta tietoa ja ideoita prosessin aikana on syntynyt. Tässä välttämätöntä on tekijöiden tarkka itsearviointi ja oppimiskokemusten reflektointi. Prosessiarviointi voidaan toteuttaa sisäisesti tai tukena voi olla ulkoinen toimija, mutta kehittämissuunnitelmassa järjestelmällinen ja huolellisesti toteutettu itsearviointi on riittävää. Itsearvioinnin osaaminen on tärkeää laadun ja uskottavuuden vuoksi. (Seppänen-Järvelä 2004, 19, 26, 50.) Itsearvioinnilla on ollut merkittävä rooli koko opinnäytetyöprosessin aikana. Olemme onneksi koko sosionomikoulutuksen aikana saaneet menetelmiä ja harjoitusta itsenäisesti ja ryhmässä tapahtuvaan kriittiseen reflektioon. Kun tähän lisätään prosessiarviointiin tutustuminen, tekemämme itsearviointi oli mielestämme osaavaa ja vakuuttavaa.

Arviointia suunniteltaessa pitää päättää kuka kerää tietoa ja kuka varsinaisen arvioinnin tekee, lisäksi on päätettävä arvioinnin toteutustapa. Arvioinnin kohde pitää määrittää selkeästi, kaikki toimijat huomioida ja kehittämissuunnitelman toimintaympäristö tulee hahmottaa. (Seppänen-Järvelä 2004, 27.) Opinnäytetyössämme tiedonkeruun suoritimme itse.

Toimintaympäristö oli Lahden ammattikorkeakoulu ja mukana olevat toimijat olivat meidän itsemme lisäksi Yksilönä yhteiskunnassa -opintojakson opettaja, päivään osallistuneet sosionomiopiskelijat ja arjen asiantuntijat. Seppänen-Järvelän (2004, 34-35) esittelemässä monitahoarvioinnissa kaikilla toimijatahoilla on tasa-arvoinen asema ja heidän kaikkien näkemykset, näkökulmat ja kokemukset huomioidaan. Opinnäytetyössämme monitahoarviointi tarkoitti sitä, että arviointia tekivät kaikki edellä mainitut Arjen asiantuntija -päivän toimijat.

Prosessiarviointiin liittyy se, että kaikkea ei voida arvioida. Arvioinnin kohteen valinta perustuu siihen, mikä on ollut kehittämisprojektin kannalta olennaisin teema. Prosessiarvioinnissa käytetään apuna kysymyksiä, jotka arvioijat esittävät itselleen. (Seppänen-Järvelä 2004, 29–30.) Valitsimme omat kysymyksemme niin, että niistä olisi hyötyä opinnäytetyön tavoitteiden toteutumisen arviointia tehdessä. Kysymykset olivat:

- Millaisia taitekohtia opinnäytetyön aikana on ollut?
- Mitä opinnäytetyö on merkinnyt siihen osallistuville yksilöille?
- Millaiset asiat ovat edesauttaneet tai estäneet opinnäytetyön ja Arjen asiantuntija -päivän tavoitteiden etenemistä haluttuun suuntaan?

Alun perin Rick Daviesin kehittämä The Most Significant Change-malli, perustuu siihen, että osallistujat kirjoittavat ja kertovat tarinaa siitä, mikä on ollut heidän kannaltaan merkityksellistä muutosta prosessin aikana. Osallistujat havainnoivat tapahtumia ja kirjaavat niitä ylös, ja näitä havaintoja tarkastelemalla etsitään kaikkein merkittävimmät muutokset. (Seppänen-Järvelä 2004, 37-38.) Valitsimme kehittämismenetelmäksi itsellemme päiväkirjan pitämisen edellä esitetyn tavan mukaisesti. Muita käyttämiämme menetelmiä olivat arviointipalaverit ja niihin liittyvä reflektio ja muistelu sekä kirjallisen palautteen kerääminen kaikilta toimijoilta.

Prosessiarvioinnin tuloksia voidaan arvioida laadullisella tavalla, jossa keskustelut, haastattelut ja havainnot tuottavat tietoa merkityksistä ja vaikutuksista, joita toiminnalla on ollut. Tätä kautta selviää, toteutuivatko kehittämishankkeen visiot ja tavoitteet. (Seppänen-Järvelä 2004, 39.) Oman reflektiomme, päiväkirjamerkintöjen, kirjallisten palautteiden, keskusteluiden ja muistelun pohjalta teimme arvioinnin siitä, mitä opinnäytetyöprosessimme aikana on tapahtunut ja mitkä tapahtumat ovat olleet merkityksellisiä työmme tavoitteiden toteutumisen kannalta. Prosessiarvioinnin tuloksia esittelemme läpi tämän raportin, mutta yhteenvedon niistä teemme työn lopussa olevassa pohdinta-osiossa.

2.7 Aiemmat tutkimukset ja tiedonhaku

Käytimme tiedonhaussa yleisen suomalaisen asiasanaston hakusanoja. Hyödynsimme Lahden ammattikorkeakoulun tieto- ja kirjastopalveluiden tarjoamaa tiedonhankintaklinikan apua tiedonhaussa 29.1.2014. Teimme tiedonhakua käyttämällä Doria ja Melinda tietokantoja, ja lisäksi teimme tiedonhakua Lahden ammattikorkeakoulun kirjaston ja Lahden kaupunginkirjaston tietokannoista. Kokosimme tiedonhaussa käytetyistä hakusanoista ja niiden antamista osumista taulukon.

Kuvio 1. Tiedonhaun hakusanat ja niiden tuottamat osumat tietokannoissa

Hakusana	Osumia Doria-tietokannassa	Osumia Melinda-tietokannassa
Kokemustieto	64	242
Kokemuksellinen oppiminen	216	99
Kokemustieto AND opetus	36	35
Voimaantuminen	158	371
Kohtaaminen AND asiakastyö	52	46
Kohtaaminen AND arvostava	95	8
Luovat menetelmät AND voimaantuminen	59	5

Opinnäytetyöprosessin alussa meillä oli vain oletuksia ja koulutuksen aikana saatua kokemustietoa, joiden pohjalta teimme valintoja millaista opinnäytetyötä ja millaisin keinoin haluamme alkaa siitä toteuttaa. Perehtymällä lähdekirjallisuuteen ja lukemalla tutkimuksia saimme vahvistusta näille oletuksille, jotka koskivat kokemustietoa, luovia menetelmiä, kohtaamisen merkitystä ja asenteisiin vaikuttamista. Tutkimuksia tai muuta lähdekirjallisuutta kokemustiedon käyttämisestä sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa emme löytäneet.

Ahola ja Ylitalo (2013, 188) selvittivät Pro gradu -tutkimuksessaan kokemusasiantuntijuuden merkitystä kunnan strategisessa suunnittelussa, ja sen vaikutusta kokemusasiantuntijoiden osallisuuden toteutumiseen. He totesivat, että kokemusasiantuntijuus ei ole vielä tasavertainen kumppani ammattilaisten asiantuntijuuden kanssa. Kokemusasiantuntijuus määritellään ammattilaisten lähtökohdista ja tarvittava "asiantuntijuus" saavutetaan käymällä läpi ammattilaisten kehittämät vertaisryhmät ja koulutukset. Tutkijat peräänkuuluttavat kumppanuutta, jossa molempien tahojen asiantuntijuus tunnustetaan ja hyväksytään sellaisenaan. Opinnäytetyömme tavoite oli luoda malli kokemustiedon käyttämisestä sosionomien koulutuksessa. Kokemustiedon ja kokemusasiantuntijuuden arvostaminen vasta ammattilaisten luomien koulutusten kautta vie pohjan ajatukselta, että jokaisen ihmisen subjektiivinen kokemus on sellaisenaan arvokas ja merkittävä (Beresford & Salo 2008, 39). Jos tuleville sosiaalialan ammattilaisille saadaan tämä ajatus osaksi ammatillisuutta työuran alusta asti, kokemustiedon asema vakiintuu väistämättä.

Roponen (2011, 73) tutki Pro gradu-työssään kokemusasiantuntijuutta kehittämisen välineenä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian toiminta-alueella. Tutkimustuloksissa tuotiin esiin se, että kokemusasiantuntijuuden esiintuleminen oli yleisellä tasolla vaikuttanut mielenterveys- ja päihdeongelmia kohtaan oleviin asenteisiin myönteisellä tavalla. Asenteisiin vaikuttaminen on pitkälti tiedon antamista ja sille on tarvetta edelleen, sillä vastarinta syntyy usein tietämättömyydestä ja peloista. Opinnäytetyömme yksi tavoite oli vaikuttaa sosionomiopiskelijoiden asenteisiin, jotta he ymmärtäisivät arvostavan kohtaamisen tärkeyden asiakastyössä.

Roposen tutkimuksessa tulee ilmi, että ennakkoluulojen paras poistaja on ihmisten kohtaaminen ja heidän kanssaan toiminen. Tämä tutkimus tukee meidän ajatustamme siitä, miten tärkeää on kohdata asiakkaita jo koulutuksen aikana, jotta ammatillisen kasvun alussa ei pääsisi syntymään ennakkoasenteita joitakin asiakasryhmiä kohtaan.

Kettusen (2013, 58-59) Pro gradu -tutkimus käsitteli nuorten voimaantumisen tunteiden syntymistä teatteriryhmässä toimimisen kautta. Hän totesi nuorten voimaantumisen olevan yksilöllistä. Ryhmä, yhteisön ja ohjaajan tuki sekä kokemus tulla hyväksytyksi oman itsensä tukivat voimaantumista. Teatterillisten keinojen kautta nuoret saivat rohkeutta ja jännittäminen väheni. Omasta uskalluksesta esiintyä yleisölle tuli onnistumisen kokemus, joka edesauttoi voimaantumista. Päätimme käyttää luovia menetelmiä arjen asiantuntijoiden esitysten työstämisessä juuri edellä esitetyn tutkimuksen tulosten vuoksi. Olimme huomanneet omakohtaisesti luovien menetelmien mahdollisuudet ja niiden vapauttavan vaikutuksen omissa esiintymiskokemuksissamme.

Sosiaalipolitiikan professori Merja Laitinen (2008, 62,75) on kirjoittanut artikkelin nimeltään Haluanko tietää? Tunteiden kohtaaminen opetuksessa. Hän kuvaa tapaustutkimuksestaan, joka rakentui opetuskokeilusta, jossa käytettiin kokemuksellista oppimista. Sosiaalityön opetuksessa Lapin yliopistossa yhdistettiin teoriaa, esittävää taidetta, omaa pohdintaa ja ryhmissä tapahtuvaa reflektointia erittäin tunteita herättävästä aiheesta. Laitinen tarkasteli opiskelijoiden luentopäiväkirjoja. Hän totesi, että taiteen käyttö mahdollisti kokemuksellisen ulottuvuuden tavoittamisen, joka puolestaan loi tilaa omakohtaiselle ja ammatilliselle reflektoinnille. Tunteista syntyvä kokemus mahdollistaa ilmiön teoreettisten ja rakenteellisten ulottuvuuksien avautumisen ja herättää pohtimaan arvo- ja vuorovaikutuskysymyksiä. Laitisen huomiot tukivat oletuksiamme, joita olimme tehneet vain omien havaintojen ja kokemusten pohjalta. Luovien menetelmien käytöllä on valtavasti potentiaalia ja niitä tulisi mielestämme hyödyntää opetuksessa entistä enemmän, koska niiden avulla pystytään tavoittamaan ulottuvuuksia, jotka muuten eivät ole saavutettavissa.

Uudessa-Seelannissa tehdyn kyselyn mukaan palvelunkäyttäjien näkemykseen tutustuminen sairaanhoitajien mielenterveystyön koulutuksessa oli opiskelijoiden mielestä merkittävä osa koulutusta ja suurin osa kyselyyn vastanneista suhtautui siihen erittäin positiivisesti. Opiskelijoiden mukaan palvelunkäyttäjien kohtaaminen mahdollisti keskustelun ja auttoi ymmärtämään mielenterveysongelmia, niistä toipumista sekä sairaanhoitajan roolia tässä prosessissa. Kohtaaminen oli muuttanut sairaanhoitajaopiskelijoiden näkemystä mielenterveyspotilaista. Asiaa esittelevässä artikkelissa todettiin, että lähellä asiakasta tehtävässä työssä positiiviset asenteet, arvot ja uskomukset vaikuttavat asiakastyön laatuun voimakkaasti. (Schneebeli, O'Brien, Lampshire & Hamer 2010, 35.) Tämän kyselyn kohderyhmänä olivat sairaanhoitajaopiskelijat maapallon toiselta puolelta, mutta mielestämme kyselyn tuloksia voi käyttää perusteluna opinnäytetyömme tarpeellisuudelle. Kohtaamisen tärkeys ja sen vaikutus mielikuviin ja asenteisiin tuli näkyväksi tässä kyselyssä.

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimenpide-ehdotus vuosille 2010-2014, on osa terveyden edistämisen politiikkaohjelmaa. Toimenpide-ehdotuksella pyritään edistämään terveyttä ja hyvinvointia taiteen ja kulttuurin keinoin, sekä lisäämään osallisuutta niin yksilön, yhteisön kuin yhteiskunnan tasolla. (Liikanen 2010, 5.) Liikasen valmisteleman toimenpide-ehdotuksen mukaan on kehitettävä ja vahvistettava arjen kulttuurisuutta tukevia menetelmiä yhteiskunnan eri toimijoiden välillä. Arjen kulttuurisuus tarkoittaa sitä, että ihmisillä on mahdollisuus tehdä arjestaan yksilöllistä, arvokasta ja itselleen mielekästä. Merkitykselliset kokemukset, osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet lisäävät ihmisen hyvinvointia. Arjen kulttuurisuuden näkökulmasta yhteiskunnan eri toimijoiden on pohdittava, miten he voivat kehittää toimintaansa asiakaslähtöiseksi ja osallistavaksi. (Liikanen 2010, 16.)

3 ARJEN ASiantuntijuuden RAKENTUMINEN

3.1 Opetussuunnitelman kehittämisen lähtökohtia

Ammattikorkeakoulun koulutuksen tulee vastata yhteiskunnan ja paikallisen työelämän muuttuviin tarpeisiin. Koulutuksen kehittäminen tarpeita vastaavaksi vaatii yhteistyötä työelämän kanssa. Tavoitteena on kouluttaa ajantasaisen tiedon omaavia ammattilaisia joilla on valmiuksia mukautua haasteiden vaatimalla tavalla, sekä kykyjä ja halua kehittää osaamistaan. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 26.) Lahden ammattikorkeakoulussa tarve sosiaalialan opetussuunnitelman kehittämiseksi lähti liikkeelle opetusministeriön ammattikorkeakoulujen uudistuksesta ja korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä. Opetussuunnitelmaa työstäneessä ryhmässä oli mukana opiskelijoita, jotka toivat työelämän näkökulmaa uudistukseen. (Hatakka 2014)

Lahden ammattikorkeakoulussa sosionomin koulutus painottuu yhteiskuntakriittiseen osallisuutta vahvistavaan kasvatus- ja ohjaustyöhön. Sosionomin koulutuksen ydintä on asiakkaan osallisuuden vahvistaminen ja tukeminen, sekä syrjäytymisen ehkäisy. Sosiaalipedagoginen viitekehys linjaa sosionomin koulutusta kokonaisuudessaan muun muassa vaikuttamalla opetussuunnitelman sisältöihin, opintojen toteutustapoihin, sekä oppimiskäsitykseen. Sosiaalipedagoginen viitekehys näkyy opetuksessa toiminnallisina ja elämyksellisinä opetustapoina, dialogisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden mahdollistavina opetustilanteina, sekä opiskelijan arjen kunnioittamisena. (Lahden ammattikorkeakoulu 2014, 9.)

Hatakan (2014) mukaan opetussuunnitelma ei linjaa kokemustiedon hyödyntämistä, vaan kokemustiedon hyödyntämisestä päätetään moduulien toteutuksen suunnittelun yhteydessä. Kokemustietoa on hyödynnetty sosionomien opetuksessa tapauskohtaisesti eri opintojaksoilla. Opetussuunnitelma ei linjaa tarkasti opettamisen tai oppimisen tapoja vaan kuvaa opintojaksojen toteutustapoja yleisesti. Toteutustavat kuvataan tulevaisuudessa tarkemmin toteutussuunnitelmissa. Yksi uusista toteutustavoista on oppiminen simulaatioympäristössä.

Liikasen (2010, 16) mukaan opetukseen tulee sisällyttää taiteen terveyttä ja hyvinvointia edistävä näkökulma. Taito- ja taideaineita lisätään kaikille koulutustasoisille, sillä ne lisäävät luovuutta ja vaikuttavat identiteetin kehittymiseen. Ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten on tehtävä yhteistyötä yhteisten opintojen järjestämiseksi ja taideaineiden lisäämiseksi. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ja kulttuuri- ja nuoriso-alan yhteisiä opintokokonaisuuksia selvitetään. Jo kentällä toimiville sosiaali- ja terveysalan työntekijöille järjestetään täydennyskoulutusta, jotta he pystyvät käyttämään taidelähtöisiä menetelmiä asiakastyössä.

3.2 Kokemustieto ja kokemusasiantuntijuus

Kokemus on tietoa, joka on muodostunut jonkin itselle tapahtuneen asian seurauksena. Kokemuksia voi hankkia tietoisesti tai ne koskevat jotakin tapahtumaa tai olosuhdetta, mutta kokemus voi koskea myös sitä keitä me olemme. Sosiaali- ja terveysalalla on alettu puhua kokemusasiantuntijoista. Välittömästä kokemuksesta on syntynyt asiantuntijuutta, jota ei ole hankittu akateemisilla opinnoilla tai ammatillisella koulutuksella. Tässä ajattelussa kokemusta itsessään arvostetaan. Välittömän kokemuksen kantajilla olevan tiedon arvostamista on se, että annetaan mahdollisuus kehittää ja tarjota muille tätä tietoa. (Beresford & Salo 2008, 39, 67.)

Kokemustiedon pätevyyttä koskeva kritiikki on perinteisesti koskenut sitä, että kyse on yksilöllisestä kokemuksesta, josta on tehty yksilöllinen, eri tilanteissa vaihteleva tulkinta. Tässä unohdetaan, että jokaisen ihmisen kokemus ja sen tulkinta ovat itsessään päteviä. Toinen kritiikin kohde on ollut se, että yksilöllisen kokemuksen tuottamaa tietoa ei voida yleistää. Yksilön kokemustieto voidaan kuitenkin siirtää kollektiiviseksi tiedoksi, jos se jaetaan muiden kanssa ja yhdessä peilataan tulkintoja ja käsityksiä kokemuksesta. Näin voi kehittyä tietoa, jossa erilaiset näkökannat ja käsitykset yhteisestä kokemuksesta muuttuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. (Beresford & Salo 2008, 50-53.)

Kokemusasiantuntija on henkilö, jolla on ollut sosiaalisia tai terveydellisiä ongelmia, ja hänellä on kokemusta sosiaali- ja terveystalveluiden käyttämisestä. Myös vaikeuksia kohdanneiden ihmisten läheiset voivat olla kokemusasiantuntijoita. Kokemusasiantuntijalla on kokemusperäistä tietoa sairastamisesta tai sosiaalisista ongelmista ja hän kykenee kertomaan ongelmiin liittyvistä tunteista, auttamiskeinoista ja palveluiden käyttämisestä. Hän osaa kertoa mitkä seikat ovat edesauttaneet tai estäneet omaa toipumista ja selviytymistä. (Hietala 2013; Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 20.)

Työssämme kokemustieto on keskeinen käsite. Kokemusasiantuntijuus liittyy käsitteenä lähelle kokemustietoa. Siitä, tarkoittaako kokemuksen omaaminen kokemusasiantuntijuutta, on vallalla kaksi eri näkemystä. Toisen näkemyksen mukaan kokemuksen omaava henkilö on kokemusasiantuntija vasta käytyään läpi kokemusasiantuntija-koulutuksen (Johansson 2013). Huomasimme, että suurimmassa osassa aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa ja ihmisten arkikielenkäytössä kokemusasiantuntijaksi kutsuminen ei edellytä koulutusta. Itse päätimme, että emme tässä opinnäytetyössä kutsu arjen asiantuntijoita kokemusasiantuntijoiksi. Tällä päätöksellä emme halunneet kieltä kokemuksen tuomaa asiantuntijuutta, vaan osoittaa arvostusta kokemusasiantuntija-koulutukselle. Kokemusasiantuntijuudesta löytyy paljon lähdemateriaalia. Lähes kaikissa yhteyksissä kokemusasiantuntijuus liitetään nimenomaisesti mielenterveys- ja päihdeongelmista kuntoutumiseen (Beresford & Salo 2008; Sosiaali- ja terveysministeriö 2009; Walhbeck 2012). Koko käsite on syntynyt tällä alueella, mutta meidän näkemyksemme mukaan kokemusasiantuntijuutta voi olla mistä tahansa elämän osa-alueilta.

Kokemustiedon ja ammatillisen tiedon suhde voidaan käsittää dialogiseksi. Tämän dialogin kautta voidaan parhaimmillaan murtaa elämän umpikujia, keksiä uusia elämänpolkuja ja saada oivalluksia, jotka lisäävät ihmisten voimavaroja elämän haasteellisissa tilanteissa. Jos kokemustieto käsitetään vain ammatillisen tiedon lisänä, kokemuksellisuudesta tulee yksi osa ammatillista viitekehystä. Tällöin kokemustiedon luomat uuden ymmärtämisen mahdollisuudet pienenevät, ja dialogi ammatillisen tiedon ja kokemustiedon välillä kuihtuu. (Hyväri 2001, 286, 288.)

Hyväriin tekstissä esiin tuleva ajatus ammatillisen tiedon ja kokemustiedon vuoropuhelusta ja niiden toinen toisiaan rikastuttavasta merkityksestä puhutteli meitä vahvasti. Olemme sosionomiopintojen aikana toisinaan joutuneet pohtimaan, mikä on luotettavaa tietoa, ja mielestämme perinteisillä tieteellisillä tavoilla hankitun tiedon merkitystä korostetaan voimakkaasti koulutuksessamme, esimerkiksi lähdekriittisyydestä keskusteltaessa.

Kokemusasiantuntijuuden ja kokemustiedon hyödyntäminen sosiaali- ja terveystieteiden kehittämisessä on Suomen valtion virallinen linjaus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 20). Saikkonen ja Kivipelto (2012, 291–292) kirjoittavat artikkelissaan siitä, miten palvelunkäyttäjillä olevaa tietoa pitää hyödyntää, jos halutaan kehittää hyviä ja tarkoituksenmukaisia sosiaalipalveluita. Kokemustiedon hyödyntäminen avaa sellaisia näkökulmia, joita muulla tavalla ei voisi tavoittaa. Tämän opinnäytetyön tekemisellä halusimme edistää kokemustiedon käyttöä sosiaalialan koulutuksessa, koska olimme itse kokeneet sen arvokkaaksi ja opettavaiseksi.

3.3 Kohtaaminen asiakastyössä

Sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä on pyrkimyksenä aito kohtaaminen ammattilaisen ja asiakkaan välillä. Aidon kohtaamisen myötä ammattilainen saa käsityksen asiakkaan arjesta ja elämästä, jonka kautta on mahdollista tehdä kokonaisvaltainen tulkinta asiakkaan tarvitsemista tukitoimista. (Stenvall & Virtanen 2012, 220.) Aito kohtaaminen vaatii sitä, että ottaa toisen ihmisen vakavasti, haluaa antaa tälle tila ja arvostaa toisen persoonallisuutta. Aidon kohtaamisen tila vaatii sitä, että ihmisten elämänpiirit ovat kosketuksissa toisiinsa, ihmisyyden iloineen ja suruineen koskee asiakasta ja ammattilaista, ja tästä syntyy kohtaamisen vaatima kosketuspinta ja tasa-arvo. (Mattila 2007, 12–13.)

Auttamistyön ammattilaisen tehtäviin kuuluu neuvojen ja tiedon antaminen, ja toisinaan asiakas tulee pyytämään neuvoja ja tietoa jostakin tietystä asiasta, mutta usein ihminen tarvitsee kuuntelijaa, jonka kanssa voi jakaa vaikeita asioita. Tällöin neuvojen antaminen ei ole ammattilaisen tehtävä, vaan asiakkaalle annetaan mahdollisuus etsiä itse omat vastauksensa ammattilaisen kulkiessa rinnalla kuunnellen ja tilaa sekä tukea antaen. Ammatillisuus voi antaa uskoa omaan pätevyyteen ja kykyyn auttaa toisia ihmisiä. Aito kohtaaminen ammattilaisen ja asiakkaan välillä vaatii suorittamisen ja neuvojen antamisen unohtamista sekä valmiista vastauksista luopumista. Niiden sijaan tarvitaan olemista, jakamista ja välittämistä. Omat riittämättömyyden ja epäonnistumisen pelot saattavat aiheuttaa sen, että ammattilainen sortuu ainoastaan neuvojen antamiseen ja oikeassa olemisen tavoittelemiseen. Se ei ole asiakkaan aitoa arvostamista ja muodostaa esteen tasavertaiselle kohtaamiselle sekä yhteisten oivallusten saavuttamiselle. (Mattila 2007, 12–13; Mattila 2010, 124–127.)

Opinnäytetyössämme kohtasimme kolme hyvin erilaisessa elämäntilanteessa olevaa ihmistä. Ennen tapaamisia meillä ei ollut ennakkotietoja- tai odotuksia heistä. Työskentely alkoi avoimella kohtamisella, jossa ensimmäiseksi kuuntelimme arjen asiantuntijan tarinan. Meillä ei ollut valmista kaavaa, jonka mukaan esitys olisi tehty, vaan esitykset rakentuivat yhteisen ihmettelyn, ideoinnin ja keskustelujen kautta. Tilanteessa ei ollut asetelmaa, jossa asiantuntija antaa vastauksia asiakkaalle, vaan olimme tasavertaisia kumppaneita yhteisessä vuorovaikutus- ja oppimistilanteessa.

Kohtaamisessa tulevat esiin ammattilaisen arvot. Arvo-osaamiseen liittyy omien arvojen tunnistaminen ja niiden vertailu ammatillisiin ja yhteiskunnallisiin arvoihin, sekä näiden aiheuttamien ristiriitojen pohdinta. Ammattilaisen tulee tiedostaa millaisille arvoille ja ajatuksille sekä sitoumuksille asiakkaiden kohtaaminen perustuu (Laitinen & Pohjola 2010, 9.) Sosiaalityötä ohjaavat eettiset periaatteet, mutta etiikka ja arvot tekevät asiakkaan kohtaamisesta vaativaa. Vaihtelevissa tilanteissa asiakkaan arvostaminen ja tukeminen, suhteissa vaikuttaminen, ja asiakkaaseen sitoutuminen ei ole aina helppoa. Asiakkaan tapaamiseen vaikuttavat myös yhteiskunnan ja järjestelmien taustalla ovat poliittiset ja taloudelliset tekijät. (Niskala 2008 ja Välimaa 2008, Laitinen & Pohjola 2010, 10–11 mukaan.)

3.4 Vuorovaikutus yksilön ohjauksessa

Ammatillisessa vuorovaikutuksessa ei ole valmista mallia jota voisi noudattaa samanlaisena jokaisen asiakkaan kanssa (Rissanen 2007, 137).

Ohjausvuorovaikutusta voidaan kuvata ainutkertaiseksi tilaksi ihmisten välillä, ja sen tavoitteellisuus ja päämäärätietoisuus erottaa sen muusta vuorovaikutuksesta (Rissanen 2007, 136; Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 142).

Vuorovaikutuksen ainutkertaisuus haastaa ohjaajan käyttämään luovasti ammattitaitoaan, empatia kykyään, ohjauksen hallintataitoja sekä muita tietoja ja valmiuksiaan. Vuorovaikutustilanteesta tekee ainutlaatuisen ohjaajan sekä asiakkaan arvot, asenteet, elämäkokemus, luonteenpiirteet ja ohjaajan ammattitaito, sillä ne vaikuttavat kaikki omalta osaltaan vuorovaikutuksen syntymiseen. (Rissanen 2007, 134–135.)

Vastavuoroisen asiakassuhteen syntymisen kannalta on tärkeää, että ohjaaja hyväksyy asiakkaan omana itsenään ja kunnioittaa tämän ihmisarvoa. Ohjaajan tulee toimia hienovaraisesti ja kunnioittaa asiakkaan rajoja. (Rissanen 2007, 129.) Onnismaa (2003, 82) pitää tärkeänä, että ohjaaja ymmärtää vaikutuksensa ja valtansa ohjaustilanteessa. Asiakkaalta ei tule vaatia koko elämänsä avaamista ohjaajalle. Yksilötyöskentelyssä arjen asiantuntijoiden kanssa muistutimme heitä, että he saavat keskusteluissa meidän kanssa ja esityksissä kertoa itsestään juuri sen verran kun hyvältä tuntuu.

Vastavuoroisessa asiakassuhteessa vallitsee molemminpuolinen luottamus. Luottamuksen edellytyksiä ovat rehellisyys, aitous, arvostaminen ja vastuun ottaminen. Turvallisessa ja luottamuksellisessa suhteessa asiakas uskaltaa puhua avoimesti ja olla oma itsensä. Lisäksi luottamuksellinen suhde edistää yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista ja niiden saavuttamista. Turvallisessa suhteessa asiakkaan on helpompi lähteä kokeilemaan uutta. Uteliaisuus voi herättää halun uuden oppimiseen ja sysätä eteenpäin tavoitteiden saavuttamisessa. Luovuuden lisääntyminen ajattelussa helpottaa kykyä ratkaista arjen ongelmia. (Rissanen, 2007 131.) Arjen asiantuntijoiden kanssa työskentelyssä luottamuksellinen suhde heidän ja meidän välille syntyi kaikkien kohdalla nopeasti. Huomasimme, että turvallisessa vuorovaikutussuhteessa luovuuden oli helppo tulla esiin.

Rissasen (2007, 132) mukaan ohjauksen tunneilmapiirillä on merkitystä ohjauksen etenemisessä ja tavoitteiden saavuttamisessa. Toiveikas ja avoin ilmapiiri edistää ohjausta. Huumorilla voi rentouttaa ohjaustilannetta ja huumorin avulla ohjaaja voi viestittää olevansa tavallinen ihminen joka tekee virheitä. Huumoria tulee kuitenkin käyttää harkiten ja pitää ohjaustilanteen tarkoitus mielessä. Huumoria käyttäessä tulee tuntee asiakasta, ettei tahtomattaan loukkaa tätä.

Vänskän ym. (2011, 58–59) mukaan dialoginen vuorovaikutus on ohjaajan ja asiakkaan yhteinen prosessi, jossa pyritään saavuttamaan yhteistä ymmärrystä ja uusia oivalluksia. Dialogisuus perustuu vastavuoroiseen keskusteluun, toisen aktiiviseen kuunteluun ja huomioimiseen. Parhaimmillaan dialogisessa vuorovaikutuksessa ohjaaja ja asiakas jakavat asiantuntijuuden ja oppivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tasavertaisesta suhteesta huolimatta taitava ohjaaja voi tukea asiakasta dialogiin muun muassa herättelevillä avoimilla kysymyksillä.

3.5 Luovien menetelmien käytön mahdollisuudet

Luovat menetelmät voivat olla esimerkiksi runoja, draamaa, musiikkia, kuvia tai tekstejä. Muita käsitteitä, joita käytetään luovien menetelmien synonyymeina, ovat muun muassa toiminnalliset menetelmät tai osallistavan- ja soveltavan taiteen menetelmät. Yhteistä luovien menetelmien käytölle on tavoitteellisuus ja toiminnallisuus. Luovissa menetelmissä kohderyhmältä ei vaadita taiteellista osaamista vaan tuotoksen sijasta itse toiminta, vuorovaikutus ja prosessista mahdollisesti heräävät oivallukset ovat tärkeitä. (Tammi 2011, 49–50.) Esitysten luominen luovien menetelmien avulla saattaa tukea asiakkaiden voimaantumisen tunnetta ja itseluottamuksen vahvistumista. Asiakkaat saavat mahdollisuuden tulla kuulluksi ja heidän omista tarinoistaan ollaan kiinnostuneita ja niillä on merkitystä muille ihmisille (Häkämies 2013, 10).

Tammen (2011, 49–50) mukaan luovien menetelmien käyttäminen voi mahdollistaa arjen tarkastelun eri näkökulmasta ja sitä kautta tuoda uusia oivalluksia asiakkaille. Luovat menetelmät antavat mahdollisuuden kertoa itselleen sopivan määrän kuulijalle, sillä esimerkiksi kuva voi merkitä asiakkaalle monia asioita, mutta hän voi valita mitä niistä kertoo julkisesti. Asiakas itse luo merkitykset käyttämilleen menetelmille ja jakaa niistä kuulijoille itselleen turvallisen määrän. Työskentelyssä arjen asiantuntijoiden kanssa annoimme heidän valita itselleen luontevimman tavan esittää oma tarinansa. Kuvien, musiikin ja runojen kautta he saivat ilmaista tunteita ja ajatuksia, joita voi olla vaikea sanoilla kuvata muille ihmisille.

Sosiokulttuurisessa innostamisessa tarkoituksena on luoda kaikille samanlaiset mahdollisuudet taiteen tekemiseen. Sosiokulttuurisessa innostamisessa arvostetaan taiteen estetiikkaa, mutta tärkeintä on taiteen tekeminen yhdessä ja osallisuuden vahvistuminen. Sosiokulttuurinen innostaja toimii yhdyssiteenä taiteen ja asiakkaan välissä. (Liikanen 2010, 36.) Me toimimme opinnäytetyössämme sosiokulttuurisina innostajina, sillä tutustutimme arjen asiantuntijat heille uusiin luoviin menetelmiin. Rohkaisimme heitä uusiin asioihin ja annoimme mahdollisuuden ilmaista itseään taiteen avulla.

3.6 Voimaantumisen tukeminen

Siitosen (1999, 61) mukaan voimaantuminen tarkoittaa ihmisen sisäistä voimantunnetta, luottamusta ja arvostusta itseään kohtaan. Voimaantuminen ja empowerment käsite ovat synonyymejä toisilleen.

Voimaantumista tapahtuu yksilön onnistuneen toiminnan seurauksena. Toista ihmistä ei voi voimaannuttaa, sillä voimaantuminen on henkilökohtaista ja se syntyy yksilön omien kokemusten pohjalta. Voimaantuminen lisää henkilön voimavaroja arjessa, parantaa hänen itsetuntemustaan, sekä vastuunottoa itsestä ja muista ihmisistä. Ympäristön ja vuorovaikutuksen turvallisuus vaikuttaa voimaantumisen tunteisiin positiivisesti. Näin ollen vaikka asiakasta ei voi voimaannuttaa, häntä voi tukea voimaantumisprosessissa muun muassa arvostavalla kohtaamisella ja myönteisen palautteen avulla.

”Vain voimaantunut ihminen voi hallita omaa sisäistä ja ulkoista elämäänsä ja siten toteuttaa omakohtaisia elämäntarkoituksiaan” (Räsänen 2006, 38).

Räsänen (2006, 79) mukaan toisen ihmisen voimaantumista voi tukea vahvistamalla hänen vaikutusmahdollisuuksiaan omassa ympäristössään, jotta hänellä olisi voimia, sekä vastuuta ja valtaa osallistua täysivaltaisesti kaikkiin elämänaalueisiin. Voimaantumisen kannalta merkittävää on yksilön oma kokemus vaikutusmahdollisuuksien lisääntymisestä omassa elämässä.

Liikasen (2010, 36) mukaan voimaantuminen voi tapahtua osallistumalla kulttuuritoimintaan, jossa on sosiaalisia tavoitteita. Sosiaalipedagogiikan, sosiaalikulttuurisen innostamisen ja voimaantumisen yhteisenä päämääränä on hyvinvoinnin lisääntyminen taiteen keinoin hyödyntämällä olemassa olevia resursseja ja omaa kulttuuriympäristöä. Opinnäytetyössämme tuimme arjen asiantuntijoiden voimaantumisen mahdollisuuksia turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin ja arvostavan kohtaamisen avulla. Loimme puitteet, jotka mahdollistivat tilaisuuden, jossa he tulevat kuulluksi ja voivat vaikuttaa siihen millaisia sosiaalialan ammattilaisia tulevaisuudessa valmistuu. Arjen asiantuntijoiden omat taiteelliset tuotokset pääsivät esiin muiden ihmisten ihailtavaksi.

4 ARJEN ASiantuntija -PÄIVÄN TOTEUTUS

4.1 Esivalmistelut

Arjen asiantuntija –päivän esivalmisteluissa kulki rinnakkain kolme prosessia. Arjen asiantuntija -päivän tavoitteen kannalta tärkein ja myös niistä aikaa vievin oli esitysten valmisteleminen arjen asiantuntijoiden kanssa. Toinen prosessi koski päivän valmistelua yhdessä kurssin opettajan kanssa ja kolmas oli opiskelijoiden valmisteleminen arjen asiantuntijoiden kohtaamista varten.

4.1.1 Esitysten luominen arjen asiantuntijoiden kanssa

Vänskän ym. (2011, 65) mukaan uudessa ohjaustilanteessa ohjaajan on huolehdittava turvallisen ilmapiirin luomisesta, jotta asiakas pystyy keskittymään ohjaukseen. Ohjauksen reunaehtojen selkeyttäminen tukee turvallisen ilmapiirin syntymistä. Tämän vuoksi ohjaajan olisi hyvä sopia ohjauksen reunaehdoista asiakkaan kanssa ohjauksen alkuvaiheessa. Käytännön ohjauksen reunaehdoista ovat esimerkiksi ohjauksen tavoite, tarkoitus ja aikataulu sekä roolit.

”Ohjausvuorovaikutuksessa asiakas on oman tilanteensa paras asiantuntija ja ohjausammattilainen prosessin asiantuntija” (Onnismaa 2003, 82).

Opinnäytetyöprosessissa tämä näkyi siten, että vastuumme opinnäytetyöntekijöinä oli huolehtia esitysten valmistumisesta aikataulussa ja käytännön järjestelyistä. Esitysten luomisessa roolimme oli toimia kuuntelijoina, mahdollistajina, tukijoina sekä innostajina.

Ensimmäisen tapaamiskerran alussa olimme enemmän äänessä, sillä kerroimme opinnäytetyön tavoitteesta ja aikataulusta. Arjen asiantuntijalla oli mahdollisuus kysyä häntä askarruttavia asioita ja pohtia tämän jälkeen haluaako hän sitoutua prosessiin. Pyysimme arjen asiantuntijaa kertomaan haluamansa verran meille tarinastaan. Kysyimme tarkentavia kysymyksiä, mutta emme tehneet tulkintoja tarinasta. Tämän jälkeen kerroimme hieman luovista menetelmistä ja annoimme voimavaravaakunan (liite 5), jota arjen asiantuntija sai halutessaan hyödyntää oman esityksensä valmistelussa.

Kerroimme, että lähtökohtana esitysten luomisessa ovat arjen asiantuntijoiden voimavarat, selviytymiskeinot ja tarinat. Kerroimme, että tarkoituksena ei ole kaunistella heidän tarinoitaan vaan keskittyä ongelmien sijaan esityksissä siihen, mikä heitä tuki selviytymisessä ja millaista tukea he olisivat kaivanneet sosiaalialan työntekijöiltä. Tapaamisen lopulla pyysimme arjen asiantuntijoita kertomaan toiveistaan, odotuksistaan ja tavoitteistaan työskentelylle, jotta osaisimme ottaa ne huomioon toiminnassa. Kirjasimme heidän kertomansa asiat ylös, jotta he pystyisivät palaamaan niihin ja arvioimaan niiden toteutumista.

Sovimme jokaisen yksilötapaamisen lopuksi mitä esityksiin liittyvää arjen asiantuntijat valmistelevat esitysten välillä. Tapaamisten välillä arjen asiantuntijoille oli usein tullut uusia ideoita omiin esityksiinsä ja he olivat valmistelleet asioista myös oma-aloitteisesti. Olimme toivoneet mainoksessa, että prosessiin osallistujat olisivat kiinnostuneita taiteesta ja luovista menetelmistä, mutta aiempaa kokemusta ei edellytetty. Kaikilla mukaan lähteneillä oli ennestään kokemusta luovista menetelmistä. He olivat myös tottuneet puhumaan elämäntilanteestaan muille ihmisille erilaisissa tilanteissa. Hyödynsimme heidän taitojaan ja kiinnostuksen kohteita luovien menetelmien valinnassa. Arjen asiantuntijat saivat kuitenkin valita itse menetelmät esitysten tueksi. Arjen asiantuntijoiden yksilöllisyys tuli esiin esitysten valmisteluissa. Työskentelyssä meidän tuli ottaa huomioon heidän yksilölliset ja vaihtelevat elämäntilanteet, aikataulut, tuen tarpeet ja pitää huolta heidän turvallisuuden tunteestaan. Työskentelyn alussa huomasimme, että meidän tulee korostaa tasa-arvoista suhdetta työskentelyssä. Vaikka olimme opinnäytetyöntekijän roolissa, esitykset toteutettaisiin täysin arjen asiantuntijoiden ehdoilla.

Yksi arjen asiantuntijoista sanoi haluavansa valmistella esitystä mahdollisimman paljon tapaamisten aikana, eikä yksin kotona esitysten välissä. Hän koki, ettei saa yksin niin paljon aikaiseksi ja että hän haluaa esityksen olevan meidän yhteinen tuotos. Arjen asiantuntija tuntui kaipaavan meiltä suoria vastauksia siihen millainen hänen esityksensä pitäisi olla. Meillä ei luonnollisestikaan ollut tähän valmista vastausta hänelle, vaan keskustelujen ja kysymysten avulla aloimme suunnitella hänen näköistään esitystä. Hän toivoi esityksen sisältävän paljon keskustelua ja vuorovaikutusta opiskelijoiden kanssa.

Arjen asiantuntija tarvitsi meiltä apua tekstin oikolukemiseen lukihäiriönsä vuoksi. Hän oli myös epävarma tietokoneen käyttämisestä ja tarvitsi siinä tukea. Otimme hänen tarpeensa huomioon siten, että keskustelun ja ideoinnin lisäksi varasimme yhteistä aikaa esityksen tekniseen valmisteluun esimerkiksi kirjoittamalla tekstejä puhtaaksi. Loppujen lopuksi arjen asiantuntija innostui ja rohkaisua valmistelemaan ja ideoimaan esitystään eteenpäin myös kotona.

Toinen arjen asiantuntija kertoi avoimesti arjestaan ja historiastaan, mutta hän kaipasi apua ideoinnissa ja niiden konkretisoimiseksi osaksi esitystä. Toisen tapaamisen jälkeen tunsimme, että ilmapiiriä pitäisi jotenkin vapauttaa, jotta arjen asiantuntija uskaltaisi heittäytyä luovien menetelmien käyttöön. Varasimme seuraavan kerran alkuun aikaa yhteiseen kahvitteluun, jonka jälkeen teimme työskentelyyn orientoivan harjoituksen kuvakorteilla. Harjoituksen tarkoituksena oli rentouttaa tunnelmaa ja suunnata ajatukset esitykseen. Tämän lisäksi käytimme työskentelyn aikana huumoria, sillä huomasimme samankaltaisen huumorintajun yhdistävän meitä arjen asiantuntijan kanssa. Esitystä varten tarvitsimme valokuvia arjen asiantuntijasta, mutta koska hänellä ei ollut tuoreita kuvia itsestään, päätimme ottaa uusia valokuvia hänelle merkityksellisessä paikassa. Turvallisuuden tunteen lisääntyessä yhdessä vietetyn ajan jälkeen ideointi lähti sujumaan nopeammin ja viimeisillä kerroilla saimme esityksen kasaan nopeasti.

Kolmannen arjen asiantuntijan kanssa esitysten valmistelu eteni ensi tapaamisesta lähtien sujuvasti. Esitys rakentui eteenpäin joka tapaamisella yhdessä keskustellen. Arjen asiantuntijalla oli valmiina ideoita ja materiaalia, kuten päiväkirjatekstejä, kuvia ja musiikkia esityksen toteuttamiseen. Hän valmisteli esitystä paljon itsenäisesti tapaamisten välillä ja hänellä oli selkeä visio omasta esityksestään. Esitysten valmistelussa roolimme yhteisen ideoinnin ohella oli selvittää käytännön asioita ja huolehtia tietotekniikasta.

Työskentelyn alussa kerroimme, että jokainen arjen asiantuntija saa tuoda Arjen asiantuntija –päivään jonkun itselleen tärkeän henkilön. Arjen asiantuntijat halusivat katsoa toistensa esitykset ja antoivat muiden arjen asiantuntijoiden katsoa omat esityksensä. Esitimme toiveen, että vierailijat katsoisivat vain sen esityksen, johon heidät on kutsuttu ja poistuisivat sitten tauon aikana.

Toivoimme näin, koska halusimme pitää Arjen asiantuntija-päivään osallistujien määrän tarpeeksi pienenä, jotta tilaa on riittävästi ja tunnelma pysyy intiiminä. Halusimme myös suojella arjen asiantuntijoiden yksityisyyttä sillä, että tilaan ei tule ylimääräisiä ihmisiä kuuntelemaan heidän henkilökohtaisia tarinoitaan.

Olimme päättäneet opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa, että järjestämme kenraaliharjoituksen arjen asiantuntijoille ennen toteutuspäivää.

Kenraaliharjoituksessa 5.5.2014 toteutusta edeltävänä iltana valmistelimme yhdessä arjen asiantuntijoiden kanssa Fellmannian tilan Arjen asiantuntija- päivää varten asettelemalla tavarat paikoilleen ja testaamalla laitteiden toimivuuden. Kävimme yhdessä esitykset läpi vaihe vaiheelta ja sovimme kuka auttaa missäkin seuraavana päivänä. Kenraaliharjoituksessa arjen asiantuntijat tapasivat ensimmäistä kertaa toisensa. Tavoitteenamme ei ollut ryhmäyttää heitä, mutta halusimme, että he tapaisivat toisensa ennen toteutuspäivää, jotta heidän tarvitsisi jännittää toistensa tapaamista. Osa arjen asiantuntijoista kertoi jännittävänsä esityksensä pitämistä, mutta he saivat hyvää kannustusta ja rohkaisua toisilta arjen asiantuntijoilta. Kenraaliharjoituksen järjestimme, jotta arjen asiantuntijoilla olisi tilaisuus harjoitella esitystään. Halusimme vielä tarjota mahdollisuuden keskustella kanssamme esityksistä ja kysyä jos jokin oli jäänyt epäselväksi.

4.1.2 Työnjako yhteistyöopettajan kanssa

Arjen asiantuntija-päivän valmisteluissa yhteistyö Yksilönä yhteiskunnassa - opintojakson opettajan kanssa oli sujuvaa. Olimme yhteyttä Taina Heininen-Reimiin jo syksyllä 2013 ja kysyimme mahdollisuudesta toteuttaa opinnäytetyömme osana hänen opettamaansa Yksilönä yhteiskunnassa - opintojaksoa. Hänen suhtautumisensa oli alusta alkaen positiivista ja ensimmäisessä tapaamisessa joulukuussa 2013 keskustelimme opintojakson sisällöstä, opinnäytetyömme ideasta ja siitä millainen osa opintojaksoa Arjen asiantuntija -päivä olisi. Sovimme yhteistyöstä ja alustavasti joistakin käytännön järjestelyistä muun muassa aikataulujen suhteen. Valmisteluvaiheessa tapasimme kolme kertaa ja olimme yhteydessä sähköpostitse.

Saimme vapaat kädet ideoida ja rakentaa päivätse, joten teimme itse suunnitelmat, jotka sitten hyväksyimme opettajalla. Saimme häneltä arvokkaita neuvoja, vinkkejä ja kannustusta siihen, että työmme aihe on tärkeä, ja että sosionomien koulutuksessa on tarvetta kokemustiedon käytön lisäämiselle.

4.1.3 Opiskelijoiden valmistautuminen

Opiskelijoiden valmistautuminen Arjen asiantuntija –päivään kokoontui kahdesta vaiheesta. Ensimmäisen kerran opiskelijoille kerrottiin Arjen asiantuntija – päivästä Yksilönä yhteiskunnassa -opintojakson orientaatio luennoilla 5.3.2014. Menimme luennolle esittelemään itseemme, opinnäytetyömme idean ja Arjen asiantuntija –päivän lyhyesti. Tietoisesti kieltäydyimme kertomasta yksityiskohtia arjen asiantuntijoista, sillä halusimme, että opiskelijat tulevat päivään avoimin mielin, ilman ennakkokäsityksiä asiantuntijoista tai heidän taustoistaan. Tämän valinnan perustelimme opiskelijoille, kun he alkoivat kysellä tietoja arjen asiantuntijoista. Yksi arjen asiantuntija toivoi opiskelijoiden esittävän paljon kysymyksiä. Saadaksemme opiskelijat valmistelemaan kysymyksiä luimme kaksi arjen asiantuntijan kirjoittamaa runoa, jotka kuvasivat hänen elämäntilannettaan. Runojen lisäksi emme antaneet muita tietoja.

Olimme päättäneet valmistella opiskelijoita arjen asiantuntijoiden kohtaamiseen antamalla heille esitehtävän. Ennen tehtävän antoa herättilimme opiskelijoita aiheeseen näyttämällä heille lyhytelokuvan, jossa kuvataan omaishoitajan arkea. Elokuvan on tehty Uneton48-lyhytelokuvakilpailuun vuonna 2012 ja se on NIIN-elokuvat nimisen ryhmän tekemä. Olimme hankkineet kirjallisen luvan elokuvan käyttöön. Varsinainen tehtävä oli Voimavara-vaakuna, jossa opiskelijat joutuivat pohtimaan omia voimavarojaan. Idea voimavaravaakunasta työkaluna löytyi Laatukäsikirjasta, ja alun perin voimavaakunaa on käytetty työvalmennuksessa. (Punainen talo -hanke 2012). Muokkasimme harjoitusta paremmin opinnäytetyöhön sopivaksi. Muutimme nimen voimavaakunasta voimavaravaakunaksi ja poistimme osan vaakunan otsikoista ja lisäsimme otsikoiden alle uusia kohtia. Annoimme saman voimavaravaakuna -tehtävän arjen asiantuntijoiden käyttöön esitysten valmistelun alussa.

Tehtävän tarkoitus oli opiskelijoiden oman elämän pohdinnan kautta auttaa heitä huomaamaan erilaisia voimavaroja, joita arjen asiantuntijat toivat esiin omassa esityksissään. Voimavaravaakuna -tehtävä ohjeistettiin suullisesti ja opiskelijat saivat kirjalliset ohjeet sen tekemiseen. Tehtävä purku tapahtui meidän ohjauksessamme pienryhmissä. Opiskelijat olivat panostaneet tehtävän tekemiseen, joten näimme hienoja kuvakollaaseja heidän voimavaroistaan ja syntyi hyvää keskustelua voimavarojen merkityksestä ihmisen arjessa. Lopuksi annoimme opiskelijoille käytännön ohjeita Arjen asiantuntija -päivään osallistumisesta.

4.1.4 Opinnäytetyön tekijöiden tehtävät valmisteluvaiheessa

Arjen asiantuntija -päivän käytännön valmistelut olivat meidän tärkein tehtävämme toteutuspäivän valmisteluvaiheessa. Käytännön valmistelut lähtivät liikkeelle siitä, että sovimme yhteistyöopettajan kanssa päivämäärän Arjen asiantuntija -päivälle. Päivämäärä sovittiin alustavasti huhtikuun 2014 alkuun, mutta koska huomasimme keväällä, että arjen asiantuntijoiden löytyminen vei odotettua enemmän aikaa, siirsimme toteutuspäivää eteenpäin toukokuulle. Sovimme myös etukäteen päivät, jolloin esittelisimme Arjen asiantuntija -päivän sosionomiopiskelijoille ja esitehtävän purkupäivän. Arjen asiantuntija -päivää varten varasimme tilan Lahden keskustassa sijaitsevasta ammattikorkeakoulun toimipisteestä, koska sinne olisi arjen asiantuntijoiden helppo tulla.

Olimme päättäneet jo opinnäytetyön alussa, että yrittäisimme toteuttaa päivän mahdollisimman pienillä kustannuksilla ja käyttämällä jo olemassa olevia resursseja. Päätimme myös, että osallistumisesta opinnäytetyöhömmme ei saisi tulla kuluja arjen asiantuntijoille. Olimme varautuneet arjen asiantuntijoiden matkakustannusten korvaamiseen, mutta koska kaikki asuivat niin lähellä Lahden keskustaa, matkakuluja ei tullut. Luovissa esityksissä tarvittavasta rekvisiitasta osan lainasimme koulun välineistä, osa oli omista kodeistamme löytyneitä tavaroita ja osa rekvisiitasta oli arjen asiantuntijoiden omia tärkeitä esineitä. Valokuvia, tekstejä ja musiikkia käytimme sähköisessä muodossa, joten niistä ei tullut kuluja.

Ostimme tarvikkeista ainoastaan joitakin askartelutarvikkeita, toteutuspäivän aamukahvit ja arjen asiantuntijoille esitysten jälkeen annetut kukkaset. Esitysten jälkeisen lounaan arjen asiantuntijoille koulun ruokalassa tarjosi Lahden ammattikorkeakoulu.

Opinnäytetyön tekijöiden suurin panos oli Arjen asiantuntija -päivän suunnitteluun ja valmisteluun käytetty aika. Arjen asiantuntijoiden etsiminen, yksilötapaamiset ja niiden valmistelu, välineiden hankinta, yhteydenpito eri ihmisten kanssa, opiskelijoiden esitehtävän valmistelu, omat kahdenkeskiset suunnittelutapaamiset ja muiden käytännön asioiden hoitaminen vei paljon aikaa. Valmistauduimme myös jo ennen toteutuspäivää palautteen keräämiseen. Olimme etukäteen miettineet ajankäyttöä, mutta siihen todellisuudessa käytetty aika oli huomattavasti suurempi kuin suunnitteluvaiheessa olimme osanneet ennakoida. Osittain ajankäyttöön vaikutti se, että halusimme varmistaa kaikkien pienienkin yksityiskohtien toimivuuden ja olla hyvin valmistuneita kaikkiin tapaamisiin. Arjen asiantuntija -päivän jälkeen olimme kuitenkin hyvin tyytyväisiä, että olimme käyttäneet aikaa yksityiskohtien hiomiseen, sillä itse päivä oli todella toimiva ja sujuva kokonaisuus.

4.2 Arjen asiantuntija –päivän käytännön järjestelyt

Arjen asiantuntija -päivä toteutettiin 6.5.2014 Lahden ammattikorkeakoulun toimipiste Fellmanniassa kello 9.00 - 11.45. Päivään osallistuivat arjen asiantuntijoiden ja opinnäytetyön tekijöiden lisäksi 21 sosionomiopiskelijaa, Yksilönä yhteiskunnassa -opintojakson opettaja ja arjen asiantuntijoiden läheisiä.

Arjen asiantuntija –päivää varten varattu tilaa oli valmisteltu esitystä varten edellisillan kenraaliharjoituksessa esineiden ja laitteiden osalta. Toteutuspäivän aamuna teimme viime hetken valmistelut. Tavarat ja rekvisiitat piti järjestellä niin, että pystyimme nopeasti vaihtamaan niiden paikat esitysten välillä. Esitysten järjestys valittiin sillä perusteella, kuinka kauan tarvittavan rekvisiitan järjestämiseen meni aikaa, mutta myös arjen asiantuntijoiden toiveet huomioitiin.

Päivä aikataulu oli suunniteltu etukäteen tarkasti. Pääsimme aloittamaan esitykset ajallaan, ja jokaiseen esitykseen varattu 45 minuuttia ja niiden välissä olevat 10 minuutin tauot pitivät paikkansa. Taukojen aikana valmistelimme seuraavan esityksen tavarat. Aikataulut pitivät paikkaansa, osittain varmasti siksi, että olimme etukäteen harjoitelleet ja selvittäneet kuinka kauan mihinkin esityksen vaiheeseen meni aikaa. Päivän alussa toivotimme kaikki tervetulleiksi, kerroimme päivän aikataulut, käytännön järjestelyitä ja esittelimme esiintyjät. Opiskelijoita oli ohjeistettu ennen päivää siitä, että myöhässä tai kesken esityksen luokkaan ei voinut tulla sisään, jotta arjen asiantuntijat saisivat esiintymisrauhan ja tunnelma ei päässyt rikkoutumaan.

Päätimme kerätä niin sanotun pika-palautteen opiskelijoilta. Teimme pienet paperilaput, joissa luki valmiiksi jokaisen arjen asiantuntijan nimi. Arjen asiantuntija -päivän alussa ohjeistimme opiskelijoita palautteen annosta ja pyysimme heitä kirjoittamaan lapuille heränneet ajatukset, tunteet tai terveiset, jotka halusivat sanoa arjen asiantuntijalle. Laput ja kynät jaettiin etukäteen ja jokaisen esityksen jälkeen opiskelijat kirjoittivat nimettöminä palautteensa kyseisestä esityksestä. Laput kerättiin talteen jokaisen esityksen jälkeen. Tällä tavalla arjen asiantuntijat saivat esityksistään suoraa ja välitöntä palautetta opiskelijoilta. Päivän päätteeksi kerroimme opiskelijoille tulevasta palautteen keräämisestä ja korostimme sitä, että saatu palaute olisi tärkeää opinnäytetyömme arvioinnin kannalta. Järjestelimme tilan kuntoon ja lähdimme yhdessä arjen asiantuntijoiden kanssa koulun tarjoamalle lounaalle.

4.2.1 Arjen asiantuntijoiden esitysten sisältö

Ensimmäisen arjen asiantuntijan esityksessä luovista menetelmistä hyödynnettiin musiikkia, draaman keinoja, hänen itse kirjoittamiaan tekstejä ja valokuvia. Hän luki kirjoittamiaan runoja ja päiväkirjamerkintöjä. Samanaikaisesti videotykin kautta näytettiin hänen valitsemiaan albumikuvia ja uusia yhdessä kuvaamiamme kuvia. Muutamissa esityksen kohdissa soitettiin hänen valitsemaa musiikkia, joka kuvasi hänen siihen elämäntilanteeseen liittyviä tunteita. Lopuksi hän kertoi omista voimavaroistaan ja nykyhetken tilanteesta.

Hän jakoi opiskelijoille voimakivet ja muistutti opiskelijoita siitä, miten tärkeää on tunnistaa omat voimavaransa ja pitää huolta omasta jaksamisesta. Voimakivet olivat pieniä kiviä, joita arjen asiantuntija oli kerännyt muistoiksi itselleen merkityksellisistä paikoista. Tälle arjen asiantuntijalle oli tärkeää, että hänen esityksensä videoidaan. Meillä ei opinnäytetyöntekijöinä ollut resursseja videon kuvaamiseen, joten arjen asiantuntijalle tuttu yhdistys hoiti videon kuvaamisen ja editoinnin. Opinnäytetyöntekijöinä pidimme huolen siitä, että videokuvassa ei näy muita arjen asiantuntijoita tai opiskelijoita yksityisyyden suojan varmistamiseksi.

Tauon jälkeen vuorossa oli seuraavan arjen asiantuntijan esitys. Hänen esityksessä luovista menetelmistä käytettiin musiikkia, hänen itse ottamiaan kuvia ja hänen kirjoittamiaan runoja. Heti esityksen alussa hän toivoi, että opiskelijat kysyisivät mieleen tulleita asioita missä tahansa esityksen vaiheessa. Arjen asiantuntija kertoi mielenterveys- ja päihdeongelmiensa historiasta ja asiakaskokemuksistaan sekä selviytymiskeinoistaan. Tämän jälkeen oli varattu aikaa opiskelijoiden kysymyksille. Keskustelun jälkeen opiskelijat kiersivät luokkahuoneeseen asetetuilla kolmella eri pisteellä. Yhdellä pisteellä oli yhteisen työskentelyn aikana syntynyt voimavarakollaasi, jossa oli yhdistettynä runoja, piirroksia ja lehtikuvia. Toisella pisteellä oli hänen muussa yhteydessä tekemänsä unelmakartta ja viimeisellä pisteellä pehmolelu tiikeri, joka on kulkenut hänen mukanaan monissa elämän vaiheissa. Pisteiden kiertämisen jälkeen oli vielä aikaa yhteiselle keskustelulle.

Kolmannen arjen asiantuntijan esityksessä luovista menetelmistä käytettiin sadun muotoon kirjoitettua elämäntarinaa, draamaa, valokuvia ja musiikkia. Satu eteni elämäntarinan tapahtumien mukaisesti. Sadussa käytettiin draamallisia tehokeinoja korostamaan tiettyjä tapahtumia, esimerkiksi väreillä kuvattiin tunteita. Tietyissä kohdissa satua musiikki ja valokuvat kuvasivat tapahtumia. Sadun loputtua arjen asiantuntija kertoi mitä tosielämän tapahtumia ja henkilöitä sadun tapahtumat ja hahmot vastasivat. Tämän jälkeen opiskelijoilla oli mahdollisuus kysellä ja keskustella arjen asiantuntijan kanssa.

Opiskelijoiden rooli päivässä oli olla oppimassa kokemustiedon avulla sosiaalialan asiakastyöstä. Kuuntelemalla, kysymällä ja keskustelemalla he olivat vuorovaikutuksessa arjen asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijat olivat aktiivisia, sillä he esittivät kysymyksiä ja antoivat palautetta arjen asiantuntijoille esitysten jälkeen sanallisesti ja esitysten lopuksi kirjallisesti nimettömänä.

4.2.2 Opinnäytetyön tekijöiden tehtävät päivän aikana

Opinnäytetyön tekijöinä meidän tehtävämme toteutuspäivänä olivat käytännön järjestelyistä huolehtiminen kokonaisuutena ja avustaminen arjen asiantuntijoiden esityksissä. Kaikissa esityksissä oli mukana musiikkia, kuvia ja tekstejä av-laitteiden kautta ja toinen meistä oli esityksen aikana huolehtimassa tekniikasta. Olimme kirjanneet ylös kaikkien esitysten vaiheet tarkasti, jotta pystyimme vaihtamaan musiikkia, kuvia ja tekstejä esityksen oikeassa vaiheessa.

Toisen huolehtiessa tekniikasta toisen tehtävä oli varmistaa esityksessä tarvittavien tavaroiden saatavuus ja huolehtia aikataulussa pysymisestä. Olimme etukäteen sopineet merkeistä, joilla muistutetaan ajan kulumisesta, jos esitykset olisivat pitkittyneet liikaa. Aikataulut pitivät paikkansa, joten huomautimme vain esitysten lopussa olevan keskustelun aika, että oli viimeisten kysymysten aika. Taukojen aikana muutimme yhdessä arjen asiantuntijoiden kanssa tavarat ja rekvisiitat oikeille paikoilleen seuraavaa esitystä varten. Yleisön ohjeistaminen käytännön järjestelyistä ja aikatauluista oli yksi meidän tehtävämme. Arjen asiantuntijoiden esitysten sisällössä meillä oli vain pieniä rooleja. Yhdessä esityksessä luimme ääneen pätkän satua ja toisen esityksen yhdessä vaiheessa toinen meistä ja muut arjen asiantuntijat lukivat ääneen muutamia repliikkejä.

4.3 Palautetilaisuus arjen asiantuntijoille

Palautetilaisuus järjestettiin 15.5.2014 Fellmannian tiloissa. Palautetilaisuuteen osallistuivat kaikki arjen asiantuntijat ja me opinnäytetyön tekijät. Valitsimme palautetilaisuuden ajankohdan niin, että muistot ja ajatukset päivästä olisivat vielä tuoreina muistissa, mutta niin että arjen asiantuntijoilla oli ollut aikaa prosessoida varsinaista päivää ja siihen liittyvää työskentelyä kokonaisuutena.

Teimme arjen asiantuntijoille kollaasit palautelapuista, jotka opiskelijat olivat heille kirjoittaneet Arjen asiantuntija -päivän aikana. Palautelappujen tekstit oli kirjattu sähköiseen muotoon myöhempää käyttöä varten. Olimme tehneet palautekysely-kaavakkeet (liite 4) ja teetimme kaikille asiantuntijoille muistoksi Arjen asiantuntija -päivässä otetun yhteiskuvan.

Palautetilaisuuden alussa kävimme vapaata keskustelua päivästä ja sen herättämistä tunteista ja ajatuksista. Näin saimme suullista palautetta Arjen asiantuntija -päivästä. Kerroimme keskustelun aikana arjen asiantuntijoille myös omia ajatuksiamme ja tunnelmiamme itse päivästä ja yhteisestä työskentelystä arjen asiantuntijoiden kanssa. Keskustelun jälkeen luovutimme kollaasit ja valokuvat arjen asiantuntijoille. Kollaasien lukeminen oli selkeästi tärkeä ja tunteellinen hetki arjen asiantuntijoille, sillä opiskelijoiden viestit olivat todella kannustavia ja koskettavia. Esittelimme palaute-kaavakkeet arjen asiantuntijoille ja ohjeistimme niiden täyttämisen. Varmistettuamme ettei kyselyn täyttamisestä ollut epäselvyyksiä, annoimme arjen asiantuntijoiden täyttää palaute-kyselyt omassa rauhassa. Lopuksi kiitimme arjen asiantuntijoita yhteistyöstä ja kutsuimme heidät opinnäytetyön julkaisuseminaariin. Palautetilaisuus oli tärkeä osa yhteistyötä arjen asiantuntijoiden kanssa, sillä yksilötyöskentely oli ollut intensiivinen ja merkityksellinen kokemus sekä meille että arjen asiantuntijoille. Tätä kokemusta oli tärkeää käydä läpi sekä meidän opinnäytetyön tekijöiden että arjen asiantuntijoiden kannalta.

4.4 Palautekysely opiskelijoille

Arjen asiantuntija -päivää koskevan kokonaisuuden kirjallinen palaute kerättiin opiskelijoilta internetin kautta käyttämällä Lahden ammattikorkeakoulun sisäistä Reppu-sivustoa. Arjen asiantuntija -päivän palaute kerättiin samalla kyselyllä, jolla kerättiin palaute Yksilönä yhteiskunnassa -opintojaksosta. Kyselyssä oli yhdeksän kysymystä, joista neljä käsitteli kurssia kokonaisuutena tai sen muita osia ja viisi meidän valmistelemaa kysymystä oli kohdennettu koskemaan Arjen asiantuntijat -päivää (liite 3).

Kysymyksiä muodostaessamme mietimme, mitä tietoa haluamme saada opiskelijoilta, joten kohdensimme kysymykset niin, että niiden kautta saisimme tietoa, joka on hyödyllistä kokemustiedon hyödyntämisen mallin kehittämisen kannalta. Tärkeää oli saada tietää, mikä oli opiskelijoiden mielestä toimivaa Arjen asiantuntija -päivän kokonaisuudessa ja mitkä olivat kohtia, jotka tarvitsisivat eniten kehittämistä. Tapaamisessa kurssin opettajan kanssa kysymykset lisättiin Reppu-sivustolle. Palaute avautui Reppu-sivuilla Yksilönä yhteiskunnassa -opintojakson päätyttyä ja opiskelijoilla oli noin kaksi viikkoa aikaa vastata kyselyyn. Päivään osallistuneista 21 opiskelijasta 19 vastasi palaute-kyselyyn. Vastausajan päätyttyä saimme palautekysymysten vastaukset yhteistyöopettajalta.

5 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Opinnäytetyön arviointi on jaettu kahteen osaan. Toisessa osassa arvioidaan Arjen asiantuntija -päivää ja siitä saatua palautetta tarkastelemalla kaikkien eri toimijoiden palautteita. Toisessa osassa arvioimme opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena tarkastelemalla asetettujen tavoitteiden ja tarkoitusten toteutumista ja arvioimalla opinnäytetyömme eettisyyttä sekä luotettavuutta.

5.1 Arjen asiantuntija –päivän arviointi

Palautteen kerääminen Arjen asiantuntija- päivästä oli työmme kannalta erittäin keskeinen vaihe, sillä palautteen kautta pystymme arvioimaan mallimme hyviä ja heikkoja kohtia. Palautetta kerättiin monessa vaiheessa ja kaikilta mukana olleilta tahoilta, arjen asiantuntijoilta, opiskelijaryhmältä ja kurssin opettajalta.

Prosessiarviointiin kuuluu monitahoarviointi, jonka kautta selvitetään eri tahojen näkemyksiä toiminnasta, heidän näkökulmastaan ja heidän kokemusten perusteella (Seppänen-Järvelän 2004, 34–35). Kaikki palautteen kautta saatu tieto on arvokasta, sillä sen avulla pystyimme tekemään kehitysehdotukset mallin paremman toimivuuden saavuttamiseksi. Arjen asiantuntijoiden palautteen perusteella pystyimme arvioimaan opinnäytetyön tavoitteen toteutumista ja opiskelijoiden palaute auttoi kehittämään mallia mahdollisimman toimivaksi. Kaikki opiskelijoiden palaute kerättiin nimettömänä.

5.1.1 Arjen asiantuntijoiden palaute työskentelystä

Arjen asiantuntijoiden palautteen keräsimme kirjallisesti sitä tarkoitusta varten laadituilla kysely-kaavakkeilla (liite 4) arjen asiantuntijoille järjestetyssä palaute-tilaisuudessa. Kaavakkeissa oli viisi kysymystä, joissa kysyttiin työskentelyn alussa laadittujen odotusten täyttymistä, työskentelyn hyviä ja heikkoja kohtia, oman ohjaustoimintamme onnistumista, voimaantumisen tunteiden syntymistä ja työskentelyn vaikutusta asiantuntijan voimavaroihin.

Asiantuntijoiden alussa laatimat odotukset oli kirjattu kaavakkeisiin, jotta niiden arviointi oli helpompaa. Asiantuntijat vastasivat kaikkiin kysymyksiin ja lisäksi saivat halutessaan kirjoittaa vapaasti muita ajatuksia päivästä.

Asiantuntijat nostivat esiin palautteissaan hyvin samankaltaisia asioita. Kaikkien odotukset olivat täyttyneet, uusien ilmaisukeinojen löytäminen oli tärkeää ja kuuntelijoiden kiinnostus omaa tarinaa kohtaan tuntui hyvältä. Yksilölliset tapaamiset meidän ja asiantuntijoiden kesken olivat kaikille hyvin merkityksellisiä, sillä niissä asiantuntijat kokivat tullessa kuulluiksi, saivat tukea ja kannustusta, ja omat ideat konkretisoituivat luovien menetelmien avulla. Kaikki myös mainitsivat saaneensa uuden tavan tuoda esiin omaa tarinaansa. Tämä kokemus pohjautuu todennäköisesti siihen, että kaikilla asiantuntijoilla oli aiempaa kokemusta oman tarinan kertomisesta yleisölle, mutta luovia menetelmiä kukaan ei ollut käyttänyt aiemmin esityksissään.

Omien kokemusten kertominen voi auttaa ymmärtämään ja arvostamaan itseään. Kertominen ja kuuleminen mahdollistavat uusien näkökulmien avautumisen omasta elämästä, joka voi olla vahvistava ja voimaa antava kokemus. (Estola, Kaunisto, Keski-Filppula, Syrjälä & Uitto 2007, 15.) Opinnäytetyömme yksi tarkoitus oli antaa asiantuntijoille mahdollisuus tulla kuulluksi ja voimaantua. Palautteiden perusteella tämä tarkoitus toteutui. Kaikki olivat saaneet prosessin aikana uusia voimavaroja ja vahvistusta jo olemassa oleviin voimavaroihin. Uusista voimavaroista mainittiin itseluottamus, sisäinen rauha, positiivisuus ja elämänjano. Kaikki toivat esiin sen, että Arjen asiantuntija -päivään osallistuminen oli "vapauttava kokemus". Oma kuljettu matka konkretisoitui ja sitä oli helpompi tarkastella uudesta näkökulmasta. Voimaantumisen tunteita oli tullut kaikille asiantuntijoille. Voimaantumisen kokemuksen kuvattiin syntyneen luovien menetelmien käytöstä, prosessiin liittyvän työskentelyn kokonaisuudesta, oman menneisyyden uudeltaisesta tarkastelusta, muiden asiantuntijoiden tuesta, yhteisöllisyydestä ja ystävällisyydestä sekä kuulijoiden osoittamasta kiinnostuksesta.

Palaute kaavakkeessa kysyttiin asiantuntijoiden parannusehdotuksia Arjen asiantuntija -päivään liittyvään työskentelyyn, mutta niitä ei tullut, vaan kokonaisuus koettiin erittäin toimivaksi. Asiantuntijoiden vapaasti kirjoittamissa kohdissa oli meitä syvästi koskettavia kohtia. Yksi asiantuntija kertoo, että kevät on yleensä hänelle vaikeaa aikaa, mutta tämä kevät tuntui helpommalta Arjen asiantuntija -päivään osallistumisen ansiosta.

Toinen asiantuntija kertoi, että tämän prosessin ansiosta hän uskaltaa nyt näyttää itse kirjoittamiaan runoja muille, vaikka on aiemmin hävennyt niitä. Arjen asiantuntijoiden palautteen lukeminen oli meille yksi opinnäytetyömme huippukohtia, sillä niissä tuli ilmi, että työmme on ollut merkityksellinen ja auttanut näitä ihmisiä saamaan jotain uutta hyvää elämäänsä.

5.1.2 Opiskelijoiden palaute

Ensimmäinen opiskelijoiden antama palaute tuli pika-palautteista, jotka opiskelijat kirjoittivat Arjen asiantuntija -päivän aikana. Pika-palautteet olivat kaikki positiivisia, yhtään kriittistä huomautusta niissä ei ollut. Suurin osa palautteista oli kannustavia terveisiä esiintyjälle ja niissä ilmaistiin kiitollisuutta siitä, että he jakoivat tarinansa opiskelijoille.

SIE OOT ROHKEE ☺ Ihana huumori, pidä siitä kiinni, varmaan pidätkin ☺ Hyvä tsemppi päällä!! Kiitos kun jaoit tän, oli varmasti sun näköinen toteutus!! ☺

Olet upea rohkea! Oli ihanaa kuulla tarinasi, matkasi SINUKSI. Kaikkea hyvää tulevaisuuteen ja aurinkoa kesään! Ihanaa kuulla kokemuksia.

Esityksen aikana heränneistä tunteista mainitsi usea opiskelija ja itse esittämistapaa sekä luovia menetelmiä kommentoitiin myös.

Väkevä elämäntarina, jota runot kuvasivat myös hyvin. Rehellinen ja kaunistelematon! Sai ymmärtämään haasteita paremmin ☺

Hienosti kerrottu sadun kautta. Tuli paljon uutta tietoa aiheesta ja siihen liittyvistä käsitteistä.

Palautteista tuli esiin myös se, että esityksistä opiskelijat olivat saaneet uutta tietoa ja näkemystä tulevaan ammattiinsa.

Vertaistuen merkitys hoidossa tärkeää. Paluu järjestelmään tulisi muuttaa että päihde- ja mielenterveys ongelmiin saa apua samasta paikasta.

"Ihmisviidakko", Kohtaamisen tärkeys. Hädän ja avun huomioiminen tragedian keskellä.

Opiskelijoiden kokemukset Arjen asiantuntija -päivästä olivat Reppu- sivustolla kerätyn palautteen perusteella yleisesti positiivisia, ajatuksia herätteleviä ja henkilökohtaisella tasolla koskettavia. Luonnollisesti eri opiskelijat laittoivat painoa eri asioille, mutta tietyt teemat toistuivat palaute-vastauksissa. Eniten toistui se, että opiskelijat kokivat saavansa päivästä tukea ja näkemystä valmistautuessaan sosiaalialan työntekijän roolin. Kokemustiedon saamisen tärkeys jo opiskeluaikana ja ihmisten kohtaamisen hyödyllisyys olivat esillä useissa vastauksissa.

Kokemusasiantuntijoiden kuuleminen auttaa ymmärtämään että millaista kohtaamista ihmiset haluavat.

Jos kokemuksen ääntä ei kuule, luulee helposti tietävänsä asiakkaita paremmin mitä nämä tarvitsevat.

Lähes kaikissa vastauksissa nousi esiin kuuntelemisen ja kuulemisen merkityksellisyys sekä opiskelijoille että arjen asiantuntijoille. Omaa tarinaansa kertovalle ihmiselle on tärkeää, että juuri hänen kertomustaan kuunnellaan ja hänen näkökulmaansa arvostetaan. Kuunteleminen on vähintään yhtä tärkeää kuin kertominen. (Estola ym. 2007, 26.)

Tulevaan työnkuvaamme kuuluu kohdata kasvotusten erilaisia ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa, siksi on hyödyllistä saada kuulla ja nähdä "otteita elävästä elämästä" muutenkin kuin teoriassa.

Sain kuulla todella erilaisia tarinoita heidän elämästään, avasi omaa arvomaailmaani ja sitä miten tulevaisuudessa haluan että ihmisiä kohtaan.

Moni opiskelija toi esiin sen, että arjen asiantuntijoiden esitykset koskettivat heitä henkilökohtaisella tasolla. Janssonin (2013b, 154.) mukaan taidelähtöisillä menetelmillä voidaan kuvata, kokeilla tai löytää jotakin uutta. Draamalliset keinot voivat koskettaa katsojia syvemmin ja herättää erilaisia tunteita ja empatiaa sekä tuoda ymmärrystä.

Koin ensimmäisen kerran sen miten voimakkaasti toisen tarina voi tuoda mieleen omia muistoja ja kuinka reagoin siihen.

Arjen asiantuntijat oli todella pysähdyttävä päivä. Ensin päivä tuntui todella raskaalta kun ensimmäinen tarina kosketti aika läheltä omaa elämää.

Palautekyselyssä opiskelijoita pyydettiin kertomaan, miten Arjen asiantuntija - päivää voisi kehittää oppimisen kannalta hyödyllisempään suuntaan. Eniten mainintoja tuli luovien menetelmien käytöstä ja siitä, että opiskelijoita olisi voinut osallistaa esityksissä enemmän.

Kaipaisin enemmän henkilökohtaloita ja aitoutta. Nyt hieman häiritsi jonkinlainen teatraalisuus esityksissä. Enemmän sellaisia tullaan ja kerrotaan meininkiä, eikä suunnitelmallisia tarinoituja kokonaisuuksia.

Toisinaan olisin toivonut, että asiat olisi sanottu suoraan kiertelemättä ja kaartelematta niin, ettei asian pointtia olisi tarvinnut lukea rivien välistä.

Janssonin (2013a, 63.) mukaan samaan prosessiin osallistuneilla henkilöillä voi olla erilainen oppimiskokemus. Taidetoiminnan yksilöllisiä vaikutuksia oppimiseen on vaikea arvioida ennakkoon, sillä tutkimusten mukaan yksilöllinen oppiminen on ennakoimatonta. Osa haluaa pohtia asioita omassa rauhassa ja toiset kaipaavat yhteistä keskustelua.

Taidetyöskentely on näkyväksi tekemisen työkalu, sillä sen avulla voidaan tarkastella esimerkiksi asenteita ja arvoja. Taidetyöskentelyn avulla voi löytää itselleen ominaisia tapoja toimia. Tavoiteorientoitunut henkilö haluaa selkeitä tuloksia, jolloin taidetoiminnan arvaamattomien tuloksien sietäminen voi olla haastavaa. (Rantala 2013, 83.)

Arjen asiantuntija päivä oli loistava kokemus, toteutustapa oli vaikuttava ja siksi sillä pääsi lähemmäs arjen asiantuntijaa.

Kokemus vei lähemmäs kertojan kokemusta, näkemystä ja avarsi omaa näkemystä, sekä suhtautumista arjen asiantuntijaa kohtaan. Tapa millä kokemus tuotiin esille oli opettavainen ja auttaa asettumaan paremmin arjen asiantuntijan tilanteeseen.

Ajan lisäämistä, vuorovaikutuksen mahdollistamista asiantuntijoiden kanssa ja pienryhmä-keskusteluja käsiteltävistä aiheista ehdotettiin myös. Yksittäiset henkilöt kokivat esitehtävän turhaksi, arjen asiantuntijoiden määrän liian pieneksi ja esitietojen puutteen haitaksi. Käytännön järjestelyistä, kuten tilasta tuli muutama huomautus. Yleisesti ottaen päivä koettiin onnistuneeksi ja oppimisen kannalta hyödylliseksi.

Kaikki opiskelijat olivat yksimielisiä siitä, että Arjen asiantuntija -päivän kaltainen kokonaisuus kannattaa tulevaisuudessa järjestää sosionomiopiskelijoille. Perusteluissa esiin nousivat mahdollisten asiakkaiden kohtaamisen tärkeys, kokemustiedon saaminen, vuorovaikutuksellinen oppiminen, elämäntarinoiden kuuleminen ja tuki työntekijän rooliin valmistautumisessa.

Arjen asiantuntijat ovat kuitenkin heitä, joita tulemme työssämme kohtaamaan ja itse ainakin haluan heitä kohdata jo opiskelujeni aikana, koska haluan kuulla heitä ja oppia kuulemastani. He ovat niin sanotusti se totuuden torvi, mitä ei oppikirjoilla voi korvata.

5.1.3 Yhteistyöopettajan palaute

Yhteistyöopettajamme Taina Heininen-Reimin antoi kirjallisesti palautetta Arjen asiantuntija -päivästä, meidän opinnäytetyön tekijöiden toiminnasta ja siitä miten Arjen asiantuntija -päivä asettui Yksilönä yhteiskunnassa -kurssin kokonaisuuteen. Palaute oli yleisesti erittäin positiivista, mutta siinä tuotiin esiin myös kehittämiskohteita. Hänen mielestä Arjen asiantuntija -päivä oli ollut sisällöllisesti tärkeä osa Yksilönä yhteiskunnassa -kurssia. Palautteessa huomioitiin erityisesti huolellinen suunnittelu ja valmistautuminen Arjen asiantuntija -päivään.

Opiskelijat ovat käyttäneet aikaa tutustumiseen ja luoneet turvalliset puitteet arjen asiantuntijoiden esiintymiselle.

Luovien menetelmien monipuolinen käyttö sai palautteessa kiitosta ja niiden koettiin elävöittäneen esityksiä sekä luoneen elämyksellisyyttä päivään. Palautteen kerääminen kaikilta osallistujilta ja niiden käsittely oli yhteistyöopettajan mielestä tärkeää ja hyvin toteutettu. Kehittämiskohteeksi opettaja nosti käytännön järjestelyjä ja sen, että opiskelijoita olisi voinut osallistaa esityksissä enemmän. Kokonaisuutena Arjen asiantuntija -päivän oli ollut hänelle tärkeä ja mieleenpainuva kokemus. Hän myös vakuutti, että kokemusasiantuntijuus tulee olemaan osa Yksilönä yhteiskunnassa -kurssin sisältöä jatkossakin.

Opettajalle tämä on ollut yksi kevään mieleen jääviä kokemuksia. Arjen asiantuntijoiden esiintyminen ja tarinat tekivät vaikutuksen sekä kokonaisuuden sosiaalipedagoginen ote, joka näkyi arvostavassa ja dialogisessa kohtaamisessa, sosiokulttuurisessa innostamisessa ja arkilähtöisyydessä.

5.1.4 Opinnäytetyön tekijöiden itsearviointi

Oma toimintamme Arjen asiantuntija -päivään liittyvässä kokonaisuudessa on mielestämme pääosin onnistunutta. Tietyissä asioissa, kuten arjen asiantuntijoiden kanssa työskentelyssä, onnistuimme erinomaisesti. Toisissa kohdin, kuten työmäärän rajaamisessa, emme onnistuneet niin hyvin. Itsearviointia tehdessämme olemme käyttäneet hyväksi päiväkirjaa, jota olemme kirjoittaneet koko prosessin aikana. Kirjasimme sinne muistiin onnistumisen hetket, tunteita laidasta laitaan ja kohdat, joissa huomasimme virheitä omassa toiminnassamme. Prosessiarvioinnin kannalta itsearviointi on oleellinen osa työ onnistuneisuuden arviointia.

Arjen asiantuntija -päivää suunnitellessamme emme uskoneet, että yksilötyöskentely arjen asiantuntijoiden kanssa nousisi niin merkitykselliseen asemaan kuin se lopulta oli. Tämä on myös osa-alue, jossa koemme onnistuneemme erittäin hyvin. Pystyimme luomaan arvostavan ja turvallisen ilmapiirin yksilötyöskentelyssä jokaisen arjen asiantuntijan kanssa. Olimme hienovaraisia, kohteliaita ja annoimme arjen asiantuntijoiden tarpeiden olla etusijalla. He saivat mahdollisuuden kokea itsensä tärkeiksi.

Olitte motivoivia ja rohkaisevia. Idearikkaita, varsin upea työpari. (- -) te Laura & Heidi olitte ajatelleet kaiken valmistelun upeasti, olitte joustavia ja ystävällisiä.

Tapaamiset olivat ihania, ei tullut hiljaisuudessakaan vaivaantunut olo ja selvästi minua kuunneltiin ja työskentelytapojani tuettiin. (- -) Esityksestä tuli juuri minunlainen mutten joutunut yksin sitä pähkäilemään vaan hienoja ideoita tuli kaikilta.

Tuotte ideoimalla kanssani, heittelemällä ajatuksia ja pohdiskelemalla kanssani rauhassa. (- -) kannustitte antamaan taiteen valua itsestään uudella tavalla.

Onnistuimme innostamaan heitä prosessin myötä luottamaan itseensä ja omaan tarinaansa. Arjen asiantuntijoiden innostus jatkaa oman tarinansa kertomista kasvoi opinnäytetyöhömmme osallistumisen kautta, sillä kaikki kertoivat Arjen asiantuntija -päivän jälkeen hyödyntävänsä tässä prosessissa saavutettuja asioita tulevaisuudessa, kun kertovat omaa tarinaansa muissa yhteyksissä.

Löysin sen uskalluksen että runot kertovat minusta ja että niitä kehtaa näyttää eikä niitä tarvitse hävetä vaan ne ovat tukena asiantuntijuudessa. Tästä lähin käytän runoja tukena aina esityksissä. Niiden esiin astuminen oli ansiotanne.

Arjen asiantuntijoiden antama positiivinen palaute meidän työskentelystä on ollut todella tärkeää meille. He olivat opinnäytetyömme kohderyhmä ja heidän voimaantumisen tunteiden tukeminen oli työn tärkein tarkoitus, joten onnistuminen tällä osa-alueella oli erityisen merkityksellisistä.

Opinnäytetyö on ollut meille tunteikas matka ja suurimmat tunteet koimme juuri arjen asiantuntijoiden kanssa työskennellessämme. Heittäydyimme mukaan työskentelyyn tunteella ja laitoimme niin sanotusti itsemme likoon, mutta mielestämme pysyimme kuitenkin ammatillisessa roolissa ja kiinni realiteeteissa. Pystyimme hallitsemaan tunteitamme niin, etteivät ne olleet arjen asiantuntijoille taakkana, ja refleктоimme niitä kahden kesken. Muistimme ja pidimme kiinni realiteeteista esimerkiksi tilaa tai aikaa koskien, vaikka suuret ideat olivatkin houkuttelevia. Ammattikorkeakoulutuksessa opinnäytetyössä osoitetaan ammatillisten tietojen ja taitojen hallintaa (Vilka & Airaksinen 2003, 10). Prosessin aikana pystyimme hyödyntämään koulutuksen aikana oppimiamme taitoja esimerkiksi asiakkaiden motivoimisesta ja luovien menetelmien ohjauksesta. Koemme, että ammatillinen osaamisemme kehittyi paljon opinnäytetyön aikana. Osittain siksi, että kannoimme itse vastuun kaikesta mitä suunnittelimme ja teimme, ja lisäksi saimme toteuttaa itseämme kiinnostavia työtapoja ja ideoita.

Teimme työtä toteutuksen eteen välillä turhankin intohimoisesti. Halusimme toteuttaa kaikki yksityiskohdat tarkasti ja panostaa ehkä liiankin moniin eri asioihin, ja siitä johtuen työmäärämme kasvoi.

Toisinaan urakka tuntui liian suurelta kahdelle ihmiselle, mutta tästä voimme syyttää vain itseämme, sillä oma kunnianhimomme ja vaatavuutemme itseä kohtaan ajoi meidät siihen tilanteeseen. Halusimme tehdä tasokkaasti toteutetun opinnäytetyön. Pakon edessä opettelimme priorisointia, valintojen tekemistä ja luopumista, ja nämä kaikki taidot ovat tarpeen tulevassa ammatissamme.

Arjen asiantuntija -päivästä saatujen palautteiden perusteella opiskelijoiden osallistaminen arjen asiantuntijoiden esityksissä oli asia, jossa emme onnistuneet niin hyvin kun opiskelijat ja yhteistyöopettaja olisivat toivoneet. Opiskelijoilta pyytämässämme Arjen asiantuntija -päivää koskevissa kehitysehdotuksissa opiskelijat toivoivat lisää keskustelua arjen asiantuntijoiden kanssa ja osallistavampaa roolia itselleen. Keskustelimme yhdessä etukäteen opiskelijoiden osallistamisesta esityksissä ja koimme sen tärkeänä osana, mutta se olisi vaatinut myös jostakin muusta luopumista, sillä aikamme ei olisi enää riittänyt opiskelijoiden osallistamisen kehittämiseen. Teimme priorisointia, mutta emme ehkä onnistuneet valitsemaan oikeaa kohdetta sille.

Toinen opiskelijoiden palautteissa esiin tullut kehittämiskohde oli voimavaravaakuna, sillä sen hyödyllisyydestä kysyttäessä vastauksissa oli selkeää hajontaa. Koemme nyt jälkikäteen, että olisimme voineet valita paremmin toimivan esitehtävän, mutta päätöstä tehdessämme olimme vakuuttuneita sen toimivuudesta. Aina tulee asioita, jotka olisi voinut tehdä paremmin, kun omaa toimintaansa tarkastelee jälkikäteen. Voimavaravaakuna ei kuitenkaan ollut täysin epäonnistunut valinta, vaan osa opiskelijoista ja ainakin yksi arjen asiantuntija oli pohtinut omia voimavarojaan sen avulla.

Oman arviomme mukaan olemme onnistuneet hyvin Arjen asiantuntija -päivän suunnittelussa ja toteuttamisessa. Suoritusemme ei ole ollut virheetön, mutta epäonnistumiset eivät ole olleet suuria vaan ennemminkin yksittäisiä osa-alueita. Loimme uudenlaisen tavan tuoda kokemustietoa sosiaalialan opetukseen ja hyödynsimme luovia menetelmiä oppimisen ja kokemuksellisuuden lisäämiseksi. Päivä oli kaikkien palauteiden mukaan tärkeä, koskettava ja opettavainen, ja tämän kaltaisen toiminnan jatkuvuuden tärkeydestä kaikki ovat olleet yksimielisiä. Voimme siis olla tyytyväisiä omaan toimintaamme.

5.1.5 Kaikkien palautteiden yhteenveto

Palautetta arjen asiantuntija -päivästä kerättiin kaikilta osallistujilta, ja ne seikat joita kaikki osapuolet korostivat, olivat kohtaamisen mahdollisuuden ja aitojen tarinoiden kuulemisen tärkeys. Arjen asiantuntijoiden, opiskelijoiden, yhteistyöopettajan palautteissa ja meidän itsearvioinnissa kehittämistä vaativat ja hyvin onnistuneet kohdat olivat hyvin yhteneväisiä. Kaikki osapuolet olivat samaa mieltä, että Arjen asiantuntija -päivä oli mieleenpainuva ja koskettava kokonaisuus. Myös se, että asiakkaiden kokemuksen äänen kuunteleminen sosionomiopintojen aikana on tärkeää, sai yksimielisen kannatuksen. Lisäksi kaikki osallistujat toivoivat Arjen asiantuntija -päivän kaltaisen kokonaisuuden olevan osa sosiaalialan opintoja tulevaisuudessa.

Luovien menetelmien käyttö arjen asiantuntijoiden esityksissä oli arjen asiantuntijoiden, yhteistyöopettaja ja meidän opinnäytetyöntekijöiden mielestä todella hieno ja elämyksellisyyttä tuova tapa kertoa elämäntarinoita. Opiskelijoiden palautteissa luovat menetelmät saivat pääasiassa kiitosta, mutta muutamissa palautteissa kritisoitiin niiden käyttöä, koska niiden koettiin haitanneen esitysten viestin välittymistä ja kiertelevän varsinaista aihetta.

Meidän opinnäytetyöntekijöiden, arjen asiantuntijoiden ja yhteistyöopettajan mielestä turvallinen ja luottamuksellinen suhde yksilötyöskentelyssä esitysten luomisvaiheessa oli merkityksellinen ja olennainen osa Arjen asiantuntija -päivän toteuttamisessa. Hyvä suhde mahdollisti sen, että arjen asiantuntijat uskalsivat kertoa tarinaansa uudella tavalla ja kokeilla erilaisia luovia menetelmiä.

5.2 Opinnäytetyön ja Arjen asiantuntija -päivän tavoitteiden toteutuminen

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena voi olla käytännön toiminnan ohjeistaminen ja käytäntöjen kehittäminen (Vilka & Airaksinen 2003, 9). Opinnäytetyömme tavoite oli luoda malli kokemustiedon hyödyntämisestä sosionomien koulutuksessa Lahden ammattikorkeakoulussa järjestämällä Arjen asiantuntija -päivä. Arjen asiantuntija -päivä oli kaikilta osallistujilta kerätyn palautteen ja oman arviomme mukaan erittäin onnistunut.

Päivän käytännön järjestelyt toimivat muutamaa yksityiskohtaa lukuun ottamatta ja esitysten sisältöön kaikki olivat tyytyväisiä. Opiskelijoiden palautteissa korostui ihmisten kohtaamisen ja kokemusten kuulemisen merkityksellisyys oman ammatillisen kasvun kannalta. Arjen asiantuntijoille esitykset ja koko prosessiin liittyvä työskentely oli ollut voimavaroja tukeva kokemus, jossa oli päässyt tutustumaan uusiin tapoihin ilmaista itseään. Järjestämällä Arjen asiantuntija -päivän loimme mallin yhdestä tavasta käyttää kokemustietoa sosionomien koulutuksessa. Mallissamme oli paljon hyvää, mutta myös paljon kehitettävää.

Toteuttamalla Arjen asiantuntija -päivän omalla tavallamme mahdollistimme kehityskohteiden esiin tulemisen. Saavutetun tiedon pohjalta voi alkaa kehittää erilaisia ja mahdollisesti toimivampia malleja kokemustiedon hyödyntämiseen. Koemme itse, että luomamme malli oli eräänlainen pelinavaus, jonka jälkeen kehitystyötä on hyvä jatkaa. Opinnäytetyömme tavoite siis toteutui.

Arjen asiantuntija -päivällä oli kolme tavoitetta, joista keskeisin oli tarjota kohderyhmällemme eli arjen asiantuntijoille mahdollisuus kertoa oma tarinansa, tulla kuulluksi ja tätä kautta voimaantua sekä saada uusia voimavaroja. Arjen asiantuntijoiden palautteista tuli hyvin selväksi, että tämä tavoite tuli todeksi Arjen asiantuntija -päivään liittyvässä prosessissa.

- - tuli voimakkaammin esille kuinka tärkeä luonto ja eläimet onkaan. Yllätyin myös kuinka tärkeää se elämänjano ja positiivisuus onkaan.

Löysin itseluottamusta sisäistä rauhaa, sain ystäviä lisää. Ja koin itseni mielenkiintoiseksi muiden mielestä. Lisää tukea sain myös useilta huumoristani joka on tärkein voimavarani.

Arjen asiantuntijoiden palaute työskentelystä oli ainoastaan positiivista, heidän odotuksensa toteutuivat ja uusien ilmaisutapojen oppiminen oli kaikille palkitseva kokemus.

Sain kokea ihan uuden tavan tuoda esille omaa tarinaani.

Kaikki arjen asiantuntijat kertoivat työskentelyn alussa, että heille on tärkeää oman tarinansa kertomisen kautta auttaa muita samassa tilanteessa olevia ihmisiä. Palautteissa he kertoivat saaneensa toteuttaa tämän toiveen Arjen asiantuntija -päivässä.

Koen että sain valaistua ihmisten mieliä.

Pystyin jakamaan tietoa oman tarinani muodossa hienosti kuuntelevalle yleisölle!

Arjen asiantuntija -päivän toinen tavoite oli sosionomiopiskelijoiden asenteisiin vaikuttaminen niin, että heidän ammatillinen kasvunsa suuntautuisi arkilähtöiseen työotteeseen ja arvostavan kohtaamisen merkityksellisyyteen. Asenteiden muuttumisen mittaaminen on tutkimuksellisesti erittäin vaikeaa, eikä se ollut tarkoituksena, joten teimme arviota tämän tavoitteen toteutumisesta opiskelijoiden kirjoittamien palautteiden pohjalta.

Kaikki mahdolliset kohtaamiset ihmisten kanssa kellä on oikeaa kokemusta ja taustaa vaikuttavat aina ja jättävät jäljen.

(- -) se että, sain kuulla todella erilaisia tarinoita heidän elämästään, avasi omaa arvomaailmaani ja sitä miten tulevaisuudessa haluan että ihmisiä kohtaan.

Opiskelijat olivat palautteen mukaan yksimielisiä siitä, että Arjen asiantuntija -päivän kaltainen kokonaisuus tulisi tulevaisuudessa järjestää sosionomiopiskelijoille. Palautevastauksissa mainittiin toistuvasti se, että Arjen asiantuntija -päivässä koetut asiat olivat vaikuttaneet siihen, millaisia ammattilaisia sosionomiopiskelijat haluavat olla tulevaisuudessa. Vaikka palautteissa tuli esiin kehityskohteita, uskallamme tehdä palautteiden yleisen positiivisen sävyn perusteella päätelmän, että opinnäytetyömme toinen tarkoitus toteutui ainakin pääasiassa.

Kolmas tavoite Arjen asiantuntija-päivän järjestämisessä oli sosiaalialan opetussuunnitelman kehitystyöhön osallistuminen. Tavoite on toteutunut siltä osin, että voimme tarjota Lahden ammattikorkeakoululle Arjen asiantuntija -päivässä toteutetun mallin kokemustiedon käyttämisestä sosionomien koulutuksessa. Sen arvioiminen, jääkö malli jossain muodossa osaksi sosionomien opetusta Lahden ammattikorkeakoulussa, on mahdotonta tässä vaiheessa.

5.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Arjen asiantuntijoiden tavoittamisessa eettiset näkökohdat tuli huomioida tarkasti, esimerkiksi siinä, että yhdistykset eivät voi luovuttaa jäseniensä yhteystietoja ulkopuoliselle. Teimme arjen asiantuntijoille alussa selväksi, että osallistuminen opinnäytetyöhömmä on täysin vapaaehtoista ja he saavat itse päättää kuinka paljon haluavat prosessin aikana kertoa kokemuksistaan meille ja opiskelijoille. Arjen asiantuntijoiden yhteystiedot, kuten sähköpostiosoitteet ja puhelinnumerot hävitettiin polttamalla opinnäytetyöprosessin päätyttyä. Samoin prosessin aikana otetut valokuvat arjen asiantuntijoista ja heidän itse kirjoittamansa runot poistettiin opinnäytetyön tekijöiden tietokoneilta.

Opinnäytetyössä kohderyhmän yksityisyyden kunnioittaminen ja suojaaminen on erittäin tärkeää, sillä se on yksi tärkeimpiä tutkimuseettisiä normeja (Kuula 2006, 124). Kaikilta arjen asiantuntijoilta kysyttiin ensimmäisessä yksilötapaamisessa haluavatko he pysyä täysin nimettöminä ja miten he haluavat itseään kutsuttavan prosessin aikana. Kaikki halusivat heistä käytettävän etunimeä ja sukunimen esiin tuleminen ei olisi haitannut ketään. Arjen asiantuntija -päivässä käytimme kaikkien etunimiä, mutta raportista päätimme jättää pois nimet yksityisyyden suojaamiseksi. Yksityisyyden suojaamiseksi emme myöskään mainitse raportissa minkä sosiaali- ja terveysalan järjestön kautta olemme tavoittaneet arjen asiantuntijat, sillä tunnistettavuus lisääntyisi siitä merkittävästi. Opiskelijoita muistutettiin siitä, että päivän aikana kuullut tarinat ovat luottamuksellisia ja ne jäävät esiintyjien ja kuulijoiden välisiksi.

Tarkka kuvaus tutkimuksen toteutuksesta ja kaikista sen vaiheista tukevat laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Tiedon tuottamisen vaiheeseen liittyvät olosuhteet, kuten aika, paikka ja eri häiriötekijät, tulee kuvata tarkasti. Kaikki tehdyt tulkinnat pitää pystyä perustelemaan tutkimuksen tuottamalla tiedolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233.) Tässä raportissa kuvasimme toimintamme tarkasti ja tulkintojen perusteluina olivat palautteiden ja itsearvioinnin kautta saatu tieto. Teimme opinnäytetyössämme prosessiarviointia laadullisella tavalla, tuottaen tietoa keskusteluiden, havaintojen ja kyselyiden avulla, joten laadullisen tutkimuksen luotettavuutta mittaavat seikat sopivat opinnäytetyömme arviointiin (Seppänen-Järvelä 2004, 39).

6 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

6.1 Malli Arjen asiantuntija -päivästä

Arjen asiantuntija -päivän mukainen malli kokemustiedon käyttämisestä sosionomien koulutuksessa voidaan jakaa kahteen suuren osa-alueeseen ja lukuisiin pienempiin. Kahdesta suuresta osa-alueesta toinen on arjen asiantuntijoiden löytäminen ja esitysten työstäminen heidän kanssaan ja toinen on itse Arjen asiantuntija -päivän järjestäminen. Pienempiä, mutta myös tärkeitä osia ovat käytännön järjestelyt koulun kanssa ja yhteistyö sen opintojakson opettajan kanssa, johon päivä sisältyy. Lisäksi opiskelijoiden esitehtävä ja valmistautuminen sekä jälkihoidon järjestäminen eli palautteiden kerääminen, läpikäyminen ja palautekeskustelut ovat tärkeitä osa-alueita. Arjen asiantuntija -päivässä korostui suunnittelutyön ja huolellisen valmistautumisen merkitys. Varsinainen päivä oli lyhyt hetki, johon kaikki valmisteluvaiheessa tehty suuri työ kulminoitui.

Arjen asiantuntija -päivän rakentuminen lähti siitä, että sovimme toimeksiantajamme eli Lahden ammattikorkeakoulun kanssa mihin opintokokonaisuuteen Arjen asiantuntija -päivä sopii, ja miten käytännön järjestelyt, kuten aikataulut ja vastualueet, hoidetaan. Arjen asiantuntijoiden etsiminen voi alkaa vasta kun tiedetään mitä tapahtuu, missä ja milloin, koska ihmisten saaminen mukaan ilman näitä tietoja on todella vaikeaa. Opinnäytetyötä tehdessä piti saada tutkimuslupa toimeksiantajalta ennen tätä vaihetta.

Kun olimme selvittäneen Arjen asiantuntija -päivän lähtökohdat, aloimme etsiä asiasta kiinnostuneita ihmisiä. Me toteutimme markkinointia ottamalla yhteyttä Lahden alueella toimiviin sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiin. Mainoksen ja yhdistysten henkilökunnan tapaamisten avulla löysimme työstämme kiinnostuneet arjen asiantuntijat. Tapasimme arjen asiantuntijoita aina yksilöllisesti 3-4 kertaa ja rakensimme esityksiä yhdessä ideoiden, heidän vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteita hyödyntäen ja uusia asioita rohkeasti kokeillen. Hyödynsimme työmenetelmiä ja -välineitä sekä ideoita, joita olimme nähneet koulussa, harjoitteluissa, työelämässä ja oman elämämme eri vaiheissa.

Jonkin verran teoriatietoa luovista menetelmistä ja kokemusta niiden käytöstä piti olla, muuten luovien menetelmien käyttö esityksissä ei olisi ollut mahdollista. Tapaamisten kesto vaihteli noin tunnista useaan tuntiin riippuen esityksen työstämisen vaiheesta ja arjen asiantuntijoiden tarpeista. Sekä arjen asiantuntijat että me valmistelimme esityksiä tapaamisten välissä ahkerasti, muuten 3-4 tapaamiskertaa ei olisi riittänyt esitysten valmistumiseen. Tapasimme arjen asiantuntijoita siellä, mikä oli heille mieluisinta, yksi halusi että tulemme hänen kotiinsa, toisia tapasimme koulun pienryhmätiloissa. Ennen toteutuspäivää pidimme edellisenä iltana kenraaliharjoituksen, jossa kävimme läpi kaikki esitykset ja järjestelimme tilan.

Arjen asiantuntija -päivän käytännön järjestelyissä piti huomioida useita yksityiskohtia. Asianmukaisen tilan varaaminen ja valmistelu toteutuspäivää varten, laitteiden toimivuuden varmistaminen, aikataulujen tekeminen ja yhteen sovittaminen ja välineiden saatavuuden varmistamisen vaati lopulta aikaa, vaivaa ja varmistelua yllättävän paljon. Esityksissä ja niiden valmistelussa tarvittavien välineiden ja rekvisiitan hankkiminen oli aikaa vievää ja vaati kekseliäisyyttä, koska yritimme toteuttaa päivän mahdollisimman pienillä kustannuksilla ja hankinnoilla.

6.1.1 Arjen asiantuntija -päivän vahvuuksia ja kehityskohteita

Suunnittelimme ja kehitimme tavan käyttää kokemustietoa sosionomien koulutuksessa, ja lisäksi testasimme suunnitelmaamme käytännössä järjestämällä Arjen asiantuntija- päivän. Arjen asiantuntija -päivää voidaan kuvata käytännön pilottina, jolloin runko mallille on tehty, mutta sen ideaa voidaan kehittää eteenpäin ja soveltaa erilaisiin sosiaalialan koulutuksen tarpeisiin.

Kehittämässämme mallissa toimivaa olivat pienet kustannukset. Itse emme saaneet työskentelystä palkkaa, koska se kuului opinnäytetyöhömmö. Käytimme ilmaisia tiloja, olemassa olevia materiaaleja ja sähköisiä esitysmuotoja. Pieniä kuluja syntyi askartelutarvikkeiden ostamisesta ja esiintyjien pienimuotoisesta palkitsemisesta. Näin ollen rahalliset resurssit eivät ole este kokemustiedon hyödyntämisessä ja Arjen asiantuntija -päivän järjestämisessä sosiaalialan opetuksessa.

Arjen asiantuntija –päivän ydin ja sen paras puoli on arjen asiantuntijoiden ja opiskelijoiden kohtaaminen ja vuorovaikutus. Palautteiden mukaan Arjen asiantuntija –päivään liittyvä työskentely oli arjen asiantuntijoille voimavaroja lisäävä ja positiivinen kokemus. Opiskelijoille malli antoi mahdollisuuden tavata kasvatustusten ja kuulla tarinoita suoraan ihmisiltä itseltään. Omakohtainen kokemus voi auttaa muodostamaan erilaisia näkemyksiä ja edesauttaa ammatillista kasvua.

Luovien menetelmien käyttäminen esityksissä on Arjen asiantuntija -päivän hyvä puoli, sillä se korostaa arjen asiantuntijoiden yksilöllisyyttä ja tuo esitystapaan elävyyttä. Luovien menetelmien avulla esityksistä voi jäädä oppimiskokemuksena vahvempi tunne ja muistijälki, johon on helpompi jälkikäteen palata keskustelussa tai itsereflektiossa. Elämyksellisyys herättelee katsojaa ja helpottaa tarinan henkilön tilanteeseen eläytymistä. Luovien menetelmien käyttäminen esityksissä myös osoitti opiskelijoille, että luovia menetelmiä on mahdollista käyttää todellisissa asiakastilanteissa, ei ainoastaan opetuksessa.

Palautteissa tulivat ilmi erilaiset oppimisen tavat. Mallissamme hyvää oli se, että opiskelijat saivat valita itse miten aktiivisesti haluavat kysyä ja keskustella arjen asiantuntijoiden kanssa. Palautteissa tuli ilmi myös se etteivät kaikki kaivanneet yhteistä reflektiota, ja että he olivat tyytyväisiä ettei heidän siinä tilanteessa tarvinnut puhua mitään. Tilanteet tulee järjestää niin, että puhumiselle on mahdollisuus, mutta myös opiskelijoiden omaa tilaa kunnioitetaan. Opiskelijoiden ehdotuksena oli, että arjen asiantuntijat voisivat esittää tarinansa pienemmille ryhmille, jolloin keskustelu olisi helpompaa.

Arjen asiantuntija -päivän malli toimi hyvin, koska toteutimme sitä opinnäytetyönä ja opinnäytetyön laajuus mahdollisti sen, että pystyimme panostamaan järjestelyihin paljon aikaa ja vaivaa. Esitysten valmistelua ja lukuisten yksityiskohtien hoitaminen vei paljon enemmän aikaa kuin olimme ennakoineet.

Päivän järjestelijöiltä vaadittava panostus, sitoutuminen ja työn määrä ovat mallin jatkoon kannalta suuri haaste. Jos Arjen asiantuntija -päivä toteutetaan muuten kuin opinnäytetyönä, on järjestelyjä muutettava. Vaikka työmäärän suhteuttaminen on luomamme mallin keskeinen kehityskohde, on siinä myös sen suurin potentiaali.

Perusidea, saattaa yhteen ja tarjota mahdollisuus vuorovaikutukselle sosionomiopiskelijoiden ja arjen asiantuntijoiden välillä voidaan toteuttaa lukuisilla eri tavoilla.

Toinen mallin keskeinen kehityskohde nousi esiin kaikkien mukana olleiden tahojen palautteissa, ja se on opiskelijoiden osallistamisen lisääminen. Vaikka meidän toteuttamassa Arjen asiantuntija –päivässä opiskelijoilla oli mahdollisuus keskustella kaikkien arjen asiantuntijoiden kanssa, olisi opiskelijoille voinut rakentaa vielä suuremman rooli itse esityksissä. Osallistamisen tapoja on lukuisia ja luovien menetelmien käyttö esityksissä lisää niitä mahdollisuuksia entisestään. Teimme tietoisin valinnan, että jätimme opiskelijoiden osallistamisen tällä kertaa taka-alalle, sillä halusimme keskittyä esimerkiksi hyvän vuorovaikutussuhteen rakentamiseen arjen asiantuntijoiden kanssa yksilötyöskentelyn vaiheessa. Opiskelijoiden osallistaminen olisi myös vaatinut meiltä itseltämme lisää panostusta ja tälläkin tavalla toteutetussa mallissa oli paljon työtä. Opiskelijoiden osallistaminen olisi tuonut työlle lisäarvoa ja tehnyt kokemuksesta entistä elämyksellisemmän opiskelijaryhmälle.

Näiden kahden keskeisen kehityskohteen lisäksi monet pienemmät yksityiskohtat olisi voinut tehdä paremmin. Esimerkiksi arjen asiantuntijoiden tavoittamisessa oli ongelmallisia kohtia, kuten markkinoinnin kohdentaminen ja aikatauluttaminen. Arjen asiantuntijoiden löytämisessä meillä oli onnea matkassa, sillä tavoitimme työstämme innostuneet henkilöt, jotka olivat valmiita kokeilemaan uusia asioita ja sitoutuivat vahvasti yhteiseen työskentelyyn. Osittain tähän vaikutti se, että käytimme arjen asiantuntijoiden tavoittamisessa ennestään meille tuttuja yhdistyksiä, sillä tiesimme niiden toiminnassa olevan mukana aktiivisia ihmisiä. Arjen asiantuntijoiden asenne ja innostus on ratkaisevaa, sillä taitavinkaan ohjaaja ei saa ihmistä motivoitua aktiiviseen osallistumiseen, jos hänellä itsellään ei ole siihen aitoa halua.

Sosiaalialan koulutuksessa kokemusasiantuntijoiden käyttö on vielä ollut vähäistä Lahden ammattikorkeakoulussa. Kokemusasiantuntijoiden palkkioihin ja kulujen korvaamiseen ei ole yhdenmukaista käytäntöä. Jouduimme selvittelemään näitä yksityiskohtia useiden eri henkilöiden kanssa.

Tästä johtuen emme pystyneet heti alussa kertomaan arjen asiantuntijoille minkälaisen korvauksen he tulevat saamaan osallistumisesta. Opinnäytetyön tekijöinä päätimme heti alussa, että arjen asiantuntijoille ei saa tulla kuluja osallistumisesta, ja olimme itse varautuneet maksamaan heille aiheutuvat kuluja, jos muuta mahdollisuutta ei olisi ollut. Tällä kerralla matkakuluja ei tullut sillä kaikki arjen asiantuntijat pääsivät kulkemaan ilman ylimääräisiä kuluja. Lahden ammattikorkeakoulu tarjosi heille lounaan toteutuspäivänä ja maksoi pienen palkkion osallistumisesta. Kokemustiedon käyttöä sosiaalialan koulutuksessa yksinkertaistaisi, jos olisi olemassa selkeä käytäntö kokemusasiantuntijoiden kulujen korvaamisesta ja palkkioista. Kokemusasiantuntijoille maksettava palkkio on yksi tapa, jolla ilmaistaan arvostusta heillä olevaa kokemustietoa kohtaan ja heidän panostukselleen tulevien ammattilaisten koulutukseen.

6.1.2 Ehdotuksia mallin vaihtoehtoiseen toteuttamiseen

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme ideoineet vaihtoehtoisia toteutustapoja mallille. Vaihtoehtoisissa mallin toteutustavoissa yhteistä ja oleellista on kokemustiedon hyödyntäminen sosiaalialan opetuksessa pienemmillä resursseilla. Kokemustieto sopii hyvin moneen sosiaalialan opintokokonaisuuteen, sillä sen hyödyntäminen korostaa asiakaslähtöistä ohjausta ja dialogisuutta. Kokemustieto ja arjen asiantuntija -päivä sopii teemoiltaan ja tavoitteiltaan kursseihin, joissa käsitellään sosiaalipedagogiikkaa, ohjausta, arkea, voimavaroja tai luovia menetelmiä, osallisuutta ja sosiokulttuurista innostamista. (Lahden ammattikorkeakoulu 2014, 8.)

Arjen asiantuntija -päivän järjestäminen useamman opiskelijan voimin pienentäisi työmäärää yhtä henkilöä kohden. Arjen asiantuntija -päivän järjestäminen voi olla osa projektio-pintoja, sillä projektissa on usein useampi tekijä, joiden kesken tehtävät jaetaan. Arjen asiantuntija -päivä malli on projektinomainen vaiheiltaan. Siinä on suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaihe, kuten projekteissakin.

Arjen asiantuntija- päivän järjestäminen voi olla vapaasti valittava opintojakso tai kokemustiedosta on mahdollista rakentaa kokonainen kurssi, jossa kokemustietoa hyödynnetään ja tutkitaan monien asiakasryhmien näkökulmasta. Arjen asiantuntija- päivä voi olla osa tiettyä ammatillista opintojaksoa tai moduuleja yhdistävä kokonaisuus.

Aiheesta voi tehdä uuden opinnäytetyön Lahden ammattikorkeakoulussa, jossa tutkitaan miten mallia on käytetty tai miten sitä voidaan kehittää. Kokemustiedon käyttämisestä sosiaalialan opetuksessa kansallisesti voi tehdä opinnäytetyön myös laadullista tai määrällistä tutkimusmenetelmää hyödyntäen.

6.2 Kokemustiedon käytön jatkuvuuden edellytykset

Toikko (2011, 111) pohtii artikkelissaan kokemusasiantuntijoita palveluiden kehittäjinä. Hän toteaa, että asiakkaiden kokemusasiantuntijuuden tunnustaminen johtaa välttämättä uusiin toimintatapoihin. Se ei ole organisaatioissa ongelmattomasti vaan uusien toimintatapojen kehittyminen ja juurtuminen on kaikille osapuolille pitkä prosessi. Meidän mielestämme Toikon pohdinnat voidaan liittää myös kokemustiedon tuomiseen sosionomien koulutukseen. Ammattikorkeakouluissa kokemustiedon käyttäminen opetuksessa on suhteellisen uusia asia, eikä voida olettaa että se sujahtaa osaksi käytäntöjä täysin ongelmattomasti. Pohdittavaa riittää, sekä koulutuksen järjestäjille eli ammattikorkeakouluille että kokemustietoa tarjoavilla tahoilla. Mitä ja miten ihmisten kokemuksia pitää tuoda esille, jotta se ohjaisi sosionomien ammatillista kasvua mahdollisimman hyvään suuntaan?

Arjen asiantuntija-päivässä luodun mallin jatkuvuus riippuu eniten toimeksiantajastamme Lahden ammattikorkeakoulusta. Lahden ammattikorkeakoulun johdon ja opettajien asenne, resurssit ja sosiaalialan opettajien perehtyminen Arjen asiantuntija -päivään vaikuttavat kokemustiedon käytön jatkuvuuteen. Kokemustiedon käytön lisääminen vaatii opetussuunnitelmalta ja byrokralialta myös joustavuutta, sillä se on uudenlainen opettamisen tapa.

Omalla toiminnallamme voimme tukea kokemustiedon lisäämistä ja luomamme mallin hyödyntämistä opetuksessa. Kuvasimme raportissa Arjen asiantuntija -päivään liittyvät työvaiheet ja toiminnan rehellisesti ja tarkasti. Raportissa toimme ilmi Arjen asiantuntija -päivän toimivat asiat, toteutuksesta syntyneet palautteet sekä kehittämisen kohteet. Teimme tiiviin esitteen Arjen asiantuntija -päivästä, josta ilmenee sen ydinkohdat. Kävimme esittelemässä opinnäytetyötämme sosiaaliajan opettajille. Opinnäytetyöprosessin aikana olimme yhteydessä yliopettajaan ja koulutuspäällikköön, jotta he olisivat tietoisia opinnäytetyömme luomista mahdollisuuksista.

6.3 Kokemustietoa tarjoavia tahoja

Yksi kokemustiedon käytön malli on Kokemuskirjasto, joka on sovellus Elävästä kirjastosta. Elävän kirjasto on Tanskassa vuonna 2000 alkanut yhdenvertaisuutta vuorovaikutuksen kautta edistävä toiminnallinen menetelmä, jossa pyritään edistämään erilaisten ihmisten kohtaamista ja vuoropuhelua. Ideana on, että kirjan sijaan kirjastosta lainataan ihminen, joka kertoo omasta kokemuksestaan ja keskustelee lainaajan kanssa. Elävän kirjaston kirjat kuuluvat johonkin vähemmistöön tai muuhun ryhmään. Menetelmä on levinnyt yli 33 maahan ympäri maailmaa. (Human Library 2014; Allianssi ry. 2014.) Vuonna 2011 Päijät-Hämeen ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön verkosto järjesti Lahdessa ensimmäisen kokemuskirjaston. Kokemuskirjasto toimii Elävän kirjaston periaatteella ja kokemuskirjoina ovat päihde- ja mielenterveystyö asiakkaat, heidän läheiset ja alan ammattilaiset. Kokemuskirjastoja on järjestetty useissa Päijät-Hämeen kunnissa ja esimerkiksi Oulussa. (Päijät-Hämeen ehkäisevän työn verkosto 2014.) Kokemuskirjastoon osallistuminen on sosionomiopiskelijoille helppo tapa kohdata ja saada keskustella erilaisia kokemuksia omaavien ihmisten kanssa.

Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry. on yhdistys, jonka tehtävä on kokemusasiantuntijatoiminnan edistäminen, tietopankin kerääminen ja kokemusasiantuntijoiden tukeminen. Yhdistyksen yhtenä tehtävänä on koulutuksen käyneiden kokemusasiantuntijoiden välittäminen.

Yhdistyksen nettisivujen kautta pystyy tilaamaan tietyn aihealueen kokemusasiantuntijan puhumaan esimerkiksi koulutukseen, kokoukseen tai tapahtumaan. Nettisivuilla on tilauslomake, jossa kerrotaan milloin, missä ja minkä aiheen kokemusasiantuntijaa tarvitaan. Lomakkeen lähettämisen jälkeen kokemuskoordinaattori ottaa yhteyttä tilaajaan. Verkkosivuilla on myös ohjeet kokemusasiantuntijoiden matkakulujen korvaamisesta ja palkkioista. (Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry. 2014.)

Erilaiset sosiaali- ja terveysalan yhdistykset ja järjestöt tarjoavat kokemustietoa eri muodoissa. Esimerkiksi Mielenterveyden keskusliitto tarjoaa oppilaitoksille koulutusta nimeltään Koulutuksen tueksi - Kokemusasiantuntijan oma tarina, jossa mielenterveyden ongelmia kokenut kokemusasiantuntija tulee pitämään opiskelijoille luennon, johon sisältyy keskustelua. (Mielenterveyden Keskusliitto 2014.)

7 POHDINTA

Prosessiarvioinnin kysymysten avulla saimme esiin opinnäytetyöprosessin käännekohtia. Käännekohdat olivat merkityksellisiä prosessin kannalta eri tavoin. Ensimmäinen käännekohta oli Arjen asiantuntijoiden löytyminen, koska silloin opinnäytetyömme toteutuminen varmistui. Arjen asiantuntijoiden löytyminen innosti meitä jatkamaan. Opinnäytetyötä markkinoidessamme huomasimme, että kaikki tahot eivät olleet innostuneita opinnäytetyömme ideasta. Tämä aiheutti epäuskoa, sillä mielestämme sosiaalialalla tulisi olla kiinnostunut uusista asiakastyön ideoista ja menetelmistä, varsinkin jos ne edistävät asiakkaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia.

Suunnitelmaseminaari oli iso käännekohta, sillä se selkeytti ideaamme ja saimme muilta tukea ja kannustusta työhömmeh. Suunnitelmaseminaarissa päätimme, että jätämme teorian sivuun Arjen asiantuntija -päivän toteutusvaiheen ajaksi, jotta voimme keskittyä täysin käytännön valmisteluihin. Tämä valinta osoittautui tärkeäksi, sillä toteutuksen jälkeen tiesimme mihin haluamme painottaa teoriaosuudessa.

Saimme sosiaalialalla toimivilta ammattilaisilta ja läheisiltämme tukea siihen, että teimme tärkeää työtä. Ensitapaamisissa arjen asiantuntijat toivat esiin, että heidän mielestään opinnäytetyö aiheemme oli merkityksellinen. Meissä aiheutti ihmetystä, kunnioitusta ja kiitollisuutta se, että arjen asiantuntijat halusivat kertoa elämästään vieraille ihmisille ja sitoutua työskentelyyn vahvasti.

Teimme useita valintoja opinnäytetyö prosessin aikana. Päätimme ottaa mukaan työskentelyyn kolme arjen asiantuntijaa, jotta Arjen asiantuntija -päivän esityksissä tulee näkyviin useamman ihmisen näkökulma ja arki. Kolmen henkilön kanssa ehdimme valmistella esitykset kunnolla ja kolme esitystä on sopiva määrä varattuun esitysaikaan nähden. Opinnäytetyön kohderyhmäksi valitsimme arjen asiantuntijat. Päätimme siirtää Arjen asiantuntija -päivää alkuperäisestä ajankohdasta noin kuukaudella eteenpäin, jotta meillä on tarpeeksi aikaa suunnitella ja valmistella esitykset arjen asiantuntijoiden kanssa. Tässä vaiheessa ymmärsimme kuinka paljon meillä on käytännön tehtäviä hoidettavana, joten priorisoimme ja rajasimme, jotta pysymme aikataulussa.

Opiskelijoiden reppupalautekyselyn kysymysten tekeminen oli haastavaa, sillä eksyimme helposti pohtimaan työskentelyä arjen asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijoilta kaivattiin tietoja jotka olivat oleellisia Arjen asiantuntija -päivä mallin kannalta, joten muotoilimme kysymykset niin, että saamme tarkoituksen mukaista ja hyödynnettävää palautetta. Tässä vaiheessa heräsimme siihen, että opinnäytetyöhön liittyvä työskentely ei ole ohi, vaan jäljellä on vielä palautteenkeruun lisäksi raportointivaihe. Tajusimme, että opinnäytetyössä Arjen asiantuntija -päivän toteutuksen lisäksi oleellista on tarkka raportointi, jotta kokemustietoa voidaan käyttää sosiaalialan koulutuksessa opinnäytetyömme jälkeenkin. Tässä kohtaa tauko opinnäytetyöstä tuli tarpeeseen, sillä intensiivisen toteutusvaiheen jälkeen motivaatio työn tekemiseen oli vähissä. Tauko antoi etäisyyttä ja toi uutta näkemystä opinnäytetyöaiheeseen.

Tärkeä kohta opinnäytetyö prosessissa oli palautetilaisuus arjen asiantuntijoiden kanssa, jossa saimme heiltä palautetta omasta toiminnastamme. Annoimme heille kollaasit opiskelijoiden pikapalautteista. Huomasimme tilanteessa heidän kommenteistaan, että palautteiden lukeminen oli heille merkityksellistä ja koskettavaa. Heidän reaktioistaan havaitsimme, että osallistuminen Arjen asiantuntija- päivään oli ollut vaikuttava kokemus, josta päättelimme että olimme onnistuneet heidän tukemisessaan ja yhteisessä vuorovaikutuksessa. Opinnäytetyön onnistuminen on meille tärkeää, mutta arjen asiantuntijoiden palautteita lukiessamme totesimme, että vaikka opinnäytetyöstä ei tulisi hyvää arvosanaa, olimme saaneet aikaiseksi jotain hyvää näiden kolmen ihmisen elämässä. Se on mielestämme suuri saavutus.

Asiantuntijuus kokonaisuutena pitää alkaa käsittää uudella tavalla sosiaali- ja terveystaloudessa. Asiakas on oman arkensa paras asiantuntija, mutta heillä on myös arvokasta tietoa palvelutapahtumasta ja palvelutuotannosta. Asiakas ei tulevaisuudessa ole vain sosiaalityön kohde vaan tasavertainen toimija ammattilaisten rinnalla. Tämä vaatii uudenlaista asennoitumista organisaatioilta ja henkilöstöltä. (Stenvall & Virtanen 2012, 176–177.)

Jos halutaan uudenlaista asennoitumista omaavia ammattilaisia, ammatillinen koulutus on luonnollinen paikka luoda perusta asiakkaan asiantuntijuutta kunnioittavalle asennoitumiselle. Arjen asiantuntija -päivän yksi tavoite oli ohjata sosionomiopiskelijoiden ammatillista kasvua kohti arkilähtöistä työtettä ja auttaa heitä tämän kokemuksen kautta ymmärtämään arvostavan kohtaamisen tärkeyden. Opiskelijoiden palautteissa tuli ilmi, että opiskelijat todella oppivat uutta arjen asiantuntijoiden kokemusten kuulemisen kautta, ja että opiskelijoilla on halua kuulla ja kohdata asiakkaita jo opintojen aikana. Opiskelijoiden asiakkaan kokemusta arvostavista kommentteista voisi päätellä, että näillä tulevilla sosiaalialan ammattilaisilla on halua ottaa asiakkaat mukaan sosiaalityön tekemiseen uudella tavalla.

Kuten olemme aiemmin todenneet sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä on meneillään suuria muutoksia, koska vanha palvelujärjestelmä ei ole enää riittävä (Eronen, Hakkarainen, Londèn, Nykyri, Peltosalmi & Särkelä 2013, 17). Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistuksen yksi tavoite on hillitä jatkuvaa kustannusten nousua. Varhainen tuki ja oikea-aikainen palveluiden saaminen ovat yksi keino kustannusten vähentämiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.) Mielestämme asiakkailla olevaan kokemustiedon käyttäminen palveluiden kehittämisessä ja kohdentamisessa voisi olla toimiva keino, kun sosiaali- ja terveyspalveluita järjestetään uudestaan. Uudessa-Seelannissa on palkattu mielenterveystyöhön täys- ja osa-aikaisesti jo satoja kokemusasiantuntijoita. Asiakkaiden monipuolisen tukemisen lisäksi he auttavat oikeanlaisten palveluiden löytämisessä ja ylläpitävät yhteistyössä palveluntarjoajien kanssa toipumiskoteja, jotka ovat vaihtoehto psykiatriselle sairaalahoidolle. (Walhbeck 2012.) Tässä tavassa järjestää palveluita olisi ratkaisu useaan ongelmakohtaan. Palveluiden taso paranee kokemusasiantuntijuuden käytön myötä ja lisäksi yhteiskunnan tuen varassa elävät, usein työttömät ihmiset saavat työtä. Palveluita tarvitsevat ja palvelua tarjoavat ihmiset hyötyvät tilanteesta. Kokemustiedon ja kokemusasiantuntijuuden lisääminen osaksi sosiaali- ja terveyspalveluita on mielestämme yksi todella hyvä ja jopa välttämätön kehityssuunta, ja toteuttamalla tämän opinnäytetyön haluamme omalla työpanoksella edistää tätä kehitystä.

Liikasen (2010, 21.) mukaan sosiaali- ja terveysalalle tulee sisällyttää kulttuuritoimintaa ja taidelähtöisiä menetelmiä. Luovia menetelmiä voidaan hyödyntää yhteiskunnan muutostilanteissa, kun resurssit pienenevät ja ongelmat muuttuvat tai kasaantuvat. Erilaisia menetelmiä hyödyntämällä voidaan ratkaista haasteita, joihin vanhat keinot eivät enää toimi. Luovat menetelmät antavat välineen itsensä toteuttamiseen, muiden ihmisten tapaamiseen ja yhdessä tekemiseen. Osallisuuden kautta voi löytyä uusia voimavaroja, sekä mahdollisuuksia luoda uusia suhteita, jolloin yhteisöllisyys lisääntyy. Ammatillisen työn eettisesti hyväksyty tavoite voi olla osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien etsiminen asiakkaille (Kolkka, Mantela, Holopainen, Louhela, Packalén & Kaisvu 2009, 102). Opinnäytetyömme kautta arjen asiantuntijat pääsivät tutustumaan itselleen uusiin luoviin menetelmiin ja saivat olla mukana tulevien sosiaalialan ammattilaisten koulutuksessa. He kaikki toimivat aktiivisina vertaistukitoiminnassa tai käyvät eri yhteyksissä kertomassa omaa tarinaansa muiden vastaavassa tilanteessa olevien auttamiseksi. Kaikki kertoivat Arjen asiantuntija -päivän jälkeen, että tulevat hyödyntämään jatkossa omassa toiminnassaan oppimiaan luovia menetelmiä, ja että he saivat Arjen asiantuntija -päivään osallistumisesta uutta intoa jatkaa muiden auttamista. Tämän kautta opinnäytetyössämme saavutetut hyvät asiat leviävät laajemmalle kuin vain prosessiin osallistuneille ihmisille. Sosiokulttuurinen innostaminen, taiteen ja osallisuuden lisääntymisen kautta, on tullut todeksi ja jatkaa toivottavasti kulkuaan pitkälle (Kurki 2000, 19–20). Tämän ansiosta opinnäytetyömme on ammattieettisesti arvioituna vankalla pohjalla.

Sosiaalipedagogisen koulutuksen saaneen sosionomin ammatillisen osaamisen perusteita ovat dialogisuus, asiakkaiden voimaantumisen tukeminen, asiakaslähtöisyys, arkilähtöisyys ja luovien menetelmien käyttö.

Ammatillisuuteen kuuluu käsitys elinikäisestä oppimisesta, avoimen ja kunnioittavan vuorovaikutuksen tärkeydestä ja halu toimia sosiokulttuurisena innostajana. (Mäkinen ym. 2009, 110, 132; Lahden ammattikorkeakoulu 2014, 8.) Opinnäytetyöprosessin alussa osa näistä sosionomin ammatillisen osaamisen lähtökohdista olivat opinnäytetyömme lähtökohtia ja suuntia, johon halusimme työtämme viedä.

Opinnäytetyömme suunta on muuttunut matkan varrella jonkin verran ja nyt lopussa voimme todeta, että lähes kaikilla sosionomin ammatillisuuden osa-alueilla on ollut jonkinlainen rooli opinnäytetyöprosessin jossain vaiheessa. Esimerkiksi sosiokulttuurinen innostaminen ei ollut alussa tavoitteenamme, mutta palautteita arvioidessa ja arjen asiantuntijoiden kanssa keskusteltaessa huomasimme toiminnassamme olleen sosiokulttuurisen innostamisen piirteitä.

Opinnäytetyöprosessimme on kestänyt yli puolitoista vuotta. Siihen on sisällynyt intensiivisen työskentelyn jaksoja ja erittäin tarpeellisia taukoja, jolloin opinnäytetyön on ollut sivussa. Opinnäytetyömme suunta on muuttunut matkan varrella useasti ja aivan ensimmäiset ideat eivät toteutuneet. Voimme nyt lopussa kuitenkin todeta, että alkuperäinen kiinnostuksemme kohde, ihmisten tarinat ja niiden kuuluviin tuominen, on lopulta toteutunut. Halusimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, jossa saamme olla vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, ja sekin toive on toteutunut. Alusta asti meille oli tärkeää, että saamme tehdä opinnäytetyön, jolla koemme olevan todellinen merkitys. Pitkästä ja vaativasta opinnäytetyöprosessista selviytyminen olisi ollut vaikeaa, elleimme olisi voineet tuntea sen tavoitetta tärkeäksi. Saimme jatkuvasti myös vahvistusta työn tärkeydestä läheisiltämme ja kaikilta opinnäytetyöprosessissa mukana olleilta henkilöiltä.

Opinnäytetyöprosessin aikana sujuva yhteistyömme työparina on ollut työmme suuri vahvuus ja oman jaksamisen kannalta tärkeä asia. Prosessin alussa keskustelimme omista vahvuuksista, heikkouksista ja puhuimme avoimesti yhdessä tekemisen haasteista, kun työtä on tekemässä kaksi erilaista persoonaa. Opinnäytetyöprosessia arvioidessamme voimme todeta, että sen aikana olemme vältäneet ristiriitatilanteet, päässeet hyödyntämään omia vahvuuksiamme ja oppineet paljon uutta. Meistä on hioutunut toisiaan täydentävä ja tehokas työpari. Työnjako opinnäytetyöprosessin kokonaisuudessa on ollut tasapuolinen.

Olemme tehneet eri asioita kiinnostuksen ja taitojen perusteella, mutta kaikki on aina sovittu ja suunniteltu etukäteen yhdessä ja kaikki valmis materiaali on käyty läpi yhdessä, jotta opinnäytetyö on kokonaisuutena yhteinen.

Vahvuusalueita hyödynnettäessä Heidi on ollut uusien ideoiden esiintuoja, huomionnut eettiset näkökulmat, hyödyntänyt kokemustaan luovien menetelmien käytöstä, pitänyt huolta arjen asiantuntijoiden turvallisuudesta ja tarpeista sekä käyttänyt kaikissa kohdin itselleen ominaista huolellista harkintaa. Laura on hallinnut opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena, käyttänyt organisointikykyään käytännön järjestelyissä ja hyödyntänyt aiempaa kokemustaan kirjallisen tuotoksen tekemisessä. Iloinen yllätys on ollut se, että vahvuusalueet ovat matkan varrella sekoittuneet ja kumpikin on löytänyt itsestään uusia puolia.

Opinnäytetyön on väline, jolla tuoda näkyväksi ammatillista ja henkilökohtaista kehitystä sekä ammatillista osaamista (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65). Oman ammatillisen kasvun kannalta opinnäytetyöprosessi on ollut yksi koko sosionomikoulutuksen merkittävimpiä tapahtumia. Opinnäytetyömme eri vaiheissa pääsimme käyttämään niin monia koulutuksen aikana hankittuja tietoja ja taitoja, että tässä prosessissa ovat ikään kuin summautuneet yhteen kaikki mitä olemme näiden kolmen ja puolen vuoden aikana oppineet. Lisäksi se on tarjonnut mahdollisuuden harjaantua ammatillisen osaamisen sellaisissa osa-alueissa, kuten yksilötyöskentelyssä ja luovien menetelmien monipuolisessa hyödyntämisessä, johon ei ole ollut tällaista tilaisuutta muissa koulutuksemme vaiheissa.

Opinnäytetyömme tarjosi meille mahdollisuuden yrittää ja erehtyä, etsiä uusia suuntia, heittäytyä luovuuden puuskiin, sietää keskeneräisyyttä ja epätietoisuutta sekä testata omien ammatillisten siipiemme kantavuutta. Ennen kaikkea saimme mahdollisuuden olla aidossa dialogisessa suhteessa ja luoda jotain uutta kolmen rohkean ja upean ihmisen kanssa. Se on ollut kokemus, jonka haluamme aina muistaa, ja josta on aivan varmasti hyötyä lukuisia kertoja koko ammatillisen uramme aikana.

LÄHTEET

Aaltonen, T. 2014. Kuulla ja tulla kuulluksi - kokemuskerronta osana kuulokojekuntoutusta. Teoksessa Kuusela, P. & Saastamoinen, M. (toim.). Hyvän elämän sosiaalipsykologia: toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. UNIPress, 173–191.

Ahola, M. & Ylitalo, S. 2013. Kokemusasiatuntijuus kunnan mielenterveys- ja päihdeasioiden strategisessa suunnittelussa. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityön Pro gradu-tutkimus [viitattu 10.9.2014]. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/96893/Ahola.Marika.pdf?sequence=2>

Allianssi ry. 2014. Elävä kirjasto [viitattu 25.9.2014]. Saatavissa: <http://www.keks.fi/elavakirjasto>.

Beresford, P. & Salo, M. 2008. Kokemuksen muodonmuutos. Mielenterveyden keskusliitto.

Eronen, A., Hakkarainen, T., Londèn, P., Nykyri, P., Peltosalmi, J. & Särkelä, R. 2013. Sosiaalibarometri 2013. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
Erwin, P. 2005. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. Helsinki: WSOY.

Estola, E., Kaunisto, S., Keski-Filppula, U., Syrjälä, L. & Uitto, M. 2007. Lupa puhua. Kertomisen voima arjessa ja työssä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Granfelt, R. 2005. Marginaalitarinat ammattikäytäntöjen kehittämisen aineksina. Teoksessa Satka, M., Karvinen-Niinikoski, S., Nylund, M. & Hoikkala, S. (toim.). Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus, 240–258.

Günther, K., Raitakari, S., Juhila, K., Saario, S., Kaartamo, R. & Kulmala, A. 2013. Asiakaslähtöisyys vakavaa mielen sairautta sairastavien nuorten aikuisten kuntoutuskurssilla. Etnometodologinen tapaustutkimus. Tampere: Muotialan asuin- ja toimintakeskus ry. TEKES. Tampereen yliopisto [viitattu 7.1.2014]. Saatavissa: <http://muotiala-fi-bin.directo.fi/@Bin/af4ac3adb98a29cb036a6c0847f2fa55/1389104249/application/pdf/200107/ASIAKASLAHTOISYYS-verkko.pdf>.

Hatakka, H. 2014. Sosiaalialan yliopettaja. Lahden ammattikorkeakoulu. Sähköpostihaastattelu 3.10.2014.

Hietala, O. 2013. Kokemusasiantuntijuus osaksi kuntouttavaa työtoimintaa [viitattu 4.9.2014]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/kuntouttavantyotiminnan-kasikirja/ajankohtaista/nakokulma/>.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Tammi: Helsinki.

Human Library. 2014. The History of The Human Library [viitattu 25.9.2014]. Saatavissa: <http://humanlibrary.org/the-history.html>

Hyväri, S. 2001. Vallattomuudesta vastuuseen – Kokemuksen politiikan sankaritarinoita. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001. Tietosanoma Oy.

Häkämies, A. 2013. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamisesta sosiaalialalla. Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus ja Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelma [viitattu 7.1.2014]. Saatavissa: http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_tauteesta.pdf

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Hänninen, V. 2008. Omaelämäkerta elämän omaksi tekemisenä. Teoksessa Hyväri, S. & Salo, M. (toim.). Elämäntarinoista kokemustutkimukseen. Mielenterveyden keskusliitto, 17–27.

- Jansson, S-M. 2013a. Muutosjohtajia valmentamassa teatterin keinoin – oppimisen mahdollisuuksia, edellytyksiä ja vaikutuksia. Teoksessa Rantala, P. & Jansson, S.-M. (toim.). Taiteesta toiseen. Taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia. Lapin yliopiston julkaisu 37–74.
- Jansson, S-M. 2013b. Taiteisiin perustuva interventiotutkimus. Teoksessa Rantala, P. & Jansson, S.-M. (toim.). Taiteesta toiseen. Taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia. Lapin yliopiston julkaisu, 150–159.
- Johansson, M. 2013. MITÄ ON KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS? -kokemusasiantuntijan roolit, kokemusasiantuntijatoiminnan arvot ja kokemusasiantuntijuus työn kehittämisen välineenä. Power Point-esitys Kokemusasiantuntija-seminaarista 10.4.2013 [viitattu 4.9.2014]. Saatavissa: http://www.fskompetenscentret.fi/page411_sv.html
- Kettunen, P. 2013. ”Täällä on niinkö semmonen avoin ilmapiiri”- nuorten kokemuksia Draama Paikka-teatteriryhmässä. Lapin yliopisto, sosiaalityön Pro gradu -tutkimus [viitattu 10.9.2014]. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/92149/Kettunen.Paula.pdf?sequence=2>.
- Kolkka, M., Mantela, J., Holopainen, A., Louhela, J., Packalén, L. & Kaisvuo, T. 2009. Yhteiskunnallinen osaaminen, haaste ja tehtävä. Helsinki: Kirjapaja.
- Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry. 2014. [viitattu 25.9.2014]. Saatavissa: <http://www.kokemusasiantuntija.fi/>
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, A. 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.). Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 124–140.

Laitinen, M. 2008. Haluanko tietää? Tunteiden kohtaaminen opetuksessa. Teoksessa Poikela, E. & Poikela, S.(toim.). Laatu opiskeluun. Oppiminen ja opetus yliopistossa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 60–79.

Laitinen, M. & Pohjola A. 2010. Asiakkuus – sosiaalityön ydinteema. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.). Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.

Liikanen, H.-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriön julkaisuja 1:2010. [viitattu 1.10.2014] Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/Taiteesta_ja_kulttuurista_hyvinvointia.html?lang=fi

Mattila, K. 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mattila, K. 2010. Asiakkaana ihminen, työnä huolenpito ja auttaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mielenterveyden keskusliitto. 2014. Tilattavat koulutukset [viitattu 1.10.2014]. Saatavissa: <http://mtkl.fi/palvelut/maksulliset-koulutukset/>.

Mäkinen, P. , Raatikainen, E. , Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki:WSOYpro Oy.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Ammattikorkeakouluja uudistetaan [viitattu 4.1.2014]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulu_uudistus/?lang=fi.

Opetussuunnitelma 2014-2015. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosionomikoulutus. [viitattu 12.10.2014.] Saatavissa: <http://www.lamk.fi/koulutus/opinto-opas/Documents/ops1415-st-sosionomi.pdf>

Onnismaa, J. 2003. Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuuden muutos. The Return of Uncertainty: Changes in guidance and counselling professionalism. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, no 91.

Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.). Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 19–74.

Punainen talo -hanke, 2012. Laatukäsikirja. Työvalmennus.

Tuotantolähtöisyydestä palvelulähtöisyyteen. Voimavaakuna [viitattu 29.9.2014]. Saatavissa: http://www.sovatek.fi/liitteet/punainen_talo_laatukasikirja.pdf

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn verkosto. 2014. Kokemuskirjasto [viitattu 25.9.2014]. Saatavissa: <http://phekaisevatyo.pbworks.com/w/page/45108573/KOKEMUSKIRJASTO>

Rantala, P. 2013. Taidelähtöinen toiminta katalysaattorina ja näkyväksi tekijänä. Teoksessa Rantala, P. & Jansson, S.-M. (toim.). Taiteesta toiseen. Taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia. Lapin yliopiston julkaisu, 74–95.

Rissanen, P. 2007. Skitsofreniasta kuntoutuminen. Helsinki: Mielenterveyden keskusliiton julkaisu.

Roponen, M. 2011. Kokemusasiantuntijuus kehittämisen välineenä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian toiminta-alueella. Vaasan yliopisto, Filosofinen tiedekunta. Sosiaali- ja terveyshallintotieteen pro gradu -tutkielma [viitattu 3.9.2014]. Saatavissa: http://www.epshp.fi/files/5286/Pro_gradu_-_tutkielma_kokemusasiantuntijuudesta.pdf.

Rutonen, M. 25.11.2011. Lentoon tarvitaan hyvät siivet. Ammattikorkeakoulujen hallinto- ja rahoitusmallin uudistus on kuluvan hallituskauden suurin koulutuspoliittinen hanke. Opettaja eLehti 25.11.2011 [viitattu 4.1.2013]. Saatavissa: http://www.oaj.fi/pls/portal/docs/PAGE/OPETTAJALEHTI_EPAPER_PG/2011_47/page16.htm.

Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Suomen Työvalmennusakatemia julkaisu.

Saikkonen, P. & Kivipelto M. 2012. Tiedontuotannon mahdollisuudet sosiaalipalveluissa. Janus vol. 20 (3) 2012, 286–292 [viitattu 24.9.2014].

Saatavissa:

http://www.sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/janus/0312/Janus_03_2012_Saikkonen_Kivipelto.pdf.

Schneebeli, C., O'Brien, A., Lampshire, D. & Hamer, H. 2010. Service user involvement in undergraduate mental health nursing in New Zealand. International Journal of Mental Health Nursing. Vol. 19, p. 30–35 [viitattu 4.9.2014].

Saatavissa:

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=6b1a3dd5-4a75-4b70-8c17-08604b2b8085%40sessionmgr198&hid=10>.

Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämissuunnitelmassa. Opas käytäntöihin. Stakes 2004/4 [viitattu 21.1.2014]. Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75862/Arviointiraportteja4_04.pdf.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulun yliopisto [viitattu 7.1.2014]. Saatavissa:

<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Mieli 2009 -työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämiseksi vuoteen 2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009, 3 [viitattu 3.9.2014]. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-7175.pdf.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014. Usein kysyttyä sote-uudistuksesta.

Vähentääkö uusi palvelurakenne kustannuksia? [viitattu 21.10.2014]. Saatavissa:

http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/palvelurakenneuudistus/usein_kysyttya#jatko.

Stenvall, J. & Virtanen, P. 2012. Sosiaali- ja terveystalvveluiden uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Helsinki: Tietosanomat.

Talentia ry. 2010. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 4. painos. Helsinki.

Tammi, T. 2011. Ekspressiivinen taidetyöskentely. Teoksessa Kuukasjärvi, A., Linnossuo, O. & Sutinen J. (toim.). Taidetyöskentely arjen näyttämöillä. Teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Turun ammattikorkeakoulu. Oppimateriaaleja 53. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 49–57.

Toikko, T. 2011. Kokemusasiantuntija palveluiden kehittäjänä. Teoksessa Ruuskanen, P., Savolainen, K. & Suonio, M. (toim.). Toivoa sosiaalisessa: Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. UNIPress, 103–117.

Van De Ven, A. & Johnson, P. 2006. Knowledge for theory and practice. University of Minnesota. Academy of Management Review Vol. 31, No. 4, 802–821 [viitattu 2.10.2014]. Saatavissa: http://www.ualberta.ca/~dcl3/KT/Academy%20of%20Management%20Review_Van%20De%20Ven_Knowledge%20for%20theory%20and%20practice_2006.pdf

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vänskä, K. , Laitinen-Väänänen, S. , Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveystalvjalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita.

Walhbeck, K. 2012. Kokemus ei tee asiantuntijaa, Vertaisavun mallia Uudesta-Seelannista. Mielenterveys 3/2012 [viitattu 1.10.2014]. Saatavissa: http://www.mielenterveysseura.fi/tiedotus_ja_julkaisut/mielenterveys-lehti/mielenterveys_2012/mielenterveys_3_2012/kokemus_ei_tee_asiantuntijaa.

LIITTEET

Tutkimuslupa

Mainos Arjen asiantuntija -päivästä

Palautekysymykset sosionomiopiskelijoille

Palautekysely arjen asiantuntijoille

Voimavaravaakuna -tehtävä ja ohjeistus sosionomiopiskelijoille

Esite Arjen asiantuntija –päivästä toimeksiantajalle

Liite 1

Tutkimuslupa

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

Koulutuspäällikkö, hyvinvointi, TKI, osaamisalue
hyvinvointi ja liiketalous

Viranhaltijapäätös 18 § 1(2)

28.1.2014

Tutkimusluvan myöntäminen Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille Heidi Kovanen ja Laura Ala-Outinen

Perustelu	Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan sosionomiopiskelijat Heidi Kovanen ja Laura Ala-Outinen anovat tutkimuslupaa toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseksi aiheesta Arjen asiantuntija, arjen asiantuntija -päivän järjestäminen eri asiakasryhmien edustajien ja sosionomiopiskelijoiden välillä.
Tavoite	Tavoitteena on järjestää Arjen asiantuntija –päivä, jossa eri asiakasryhmien edustajat ja sosionomiopiskelijat kohtaavat. Päivässä testataan uutta mallia sosiaalialan opetukseen. Mallia voisi mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa. Tältä osin työ liittyy sosiaalialan opetussuunnitelman kehittämistyöhön.
Kohderyhmä	Tutkimuksen kohteena ovat sosiaalipedagogisen aikuistyön opiskelijat ja sosiaalialan järjestöjen kautta hankitut eri asiakasryhmien edustajat.
Päätös	Päätän myöntää tutkimusluvan Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille Heidi Kovanen ja Laura Ala-Outinen toiminnallisen opinnäytetyön tekemistä varten aiheesta Arjen asiantuntija, arjen asiantuntija-päivän järjestäminen eri asiakasryhmien edustajien ja sosionomiopiskelijoiden välillä.

Kirsi Valkeapää
Koulutuspäällikkö

Lisätietojen antaja ja yhteystiedot

Opinnäytetyön ohjaaja, lehtori Tarja Tolonen, puh. 044 708 0826,
tarja.tolonen@lamk.fi

Liite 2

Mainos Arjen asiantuntija -päivästä

Hei sinä arkesi asiantuntija,

Kiinnostaako sinua kertoa oman elämäsi kokemuksista?

Olisitko kiinnostunut kertomaan sosiaalialan opiskelijoille omasta arjestasi elämyksellisellä tavalla?

Haluaisitko vaikuttaa siihen minkälaisia ammattilaisia sosiaalialalle valmistuu?

Oletko valmis kokeilemaan uusia tapoja ilmaista itseäsi?

Vain sinä itse tunnet oman elämäsi todellisuuden, haasteet ja ilon hetket eli olet oman arkesi paras asiantuntija. Etsimme tätä asiantuntijuutta, aitoja ja innostuneita ihmisiä!

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on toteuttaa Arjen asiantuntija -päivä. Päivä on opetus – ja kohtaamistilanne, jossa arjen asiantuntijat pääsevät ääneen.

Arkensa asiantuntijat kertovat kokemuksistaan, selviytymistarinoistaan ja toiveistaan sosionomiopiskelijoiden ryhmälle. Tähän toivomme sinun panostasi. Tarkoituksena on hyödyntää erilaisia ilmaisun keinoja kuten musiikkia, valokuvia, runoja ym. jotta esityksestä tulee juuri sinun näköisesi. Esitys työstetään yksilöllisissä tapaamisissa sinun ja meidän välillä. Arjen asiantuntija -päivä pidetään 6.5.2014 klo 9.00-11.45 Lahden ammattikorkeakoulun Fellmannian toimipisteessä (Kirkkokatu 27, Lahti). Korvaamme matkakulusi edullisimman kulkutavan mukaan ja haluamme antaa pienen kiitoksen osallistumisestasi.

Sinun ei tarvitse olla kokenut esiintyjä tai puheiden pitäjä, etsimme aitoja ihmisiä. Jos yhtään kiinnostuit, ota yhteyttä meihin 4.3.2014 mennessä. Yhteydenotto ei tarkoita sitoutumista vaan se on mahdollisuus saada lisää tietoa päivästä.

Ystävällisin terveisin

Laura Ala-Outinen

yhteystiedot

Heidi Kovanen

yhteystiedot

Liite 3

Palautekysymykset sosionomiopiskelijoille

1. Tulisiko Arjen asiantuntija päivän kaltainen kokonaisuus järjestää sosionomi opiskelijoille tulevaisuudessa? Vastaa kyllä/ei ja perustele vastauksesi

2. Esitehtävän (voimavaravaakunan) tekeminen tuli valmistautumista arjen asiantuntijoiden kohtaamiseen

Vaihtoehdot: 1) Ei tukenut ollenkaan 2) Tuki jonkin verran 3) En osaa sanoa 4) Tuki melko hyvin 5)Tuki erittäin hyvin

3. A Mikä oli sinulle merkityksellistä Arjen asiantuntija - päivässä oman oppimisesi kannalta?

B Miten kehittäisit Arjen asiantuntija- päivää oppimisesi kannalta hyödyllisempään suuntaan?

4. Luovat menetelmät (esim. runot, musiikki, kuvat, esineet) tukivat arjen asiantuntijoiden kokemusten esiintuomista

Vaihtoehdot: 1) Täysin eri mieltä 2) Jokseenkin eri mieltä 3) En osaa sanoa 4) Jokseenkin samaa mieltä 5)Täysin samaan mieltä

5. Miten tarpeellisena pidät kokemustiedon hyödyntämistä sosionomikoulutuksessa?

Vaihtoehdot: 1) Ei tarpeellista 2) Jonkin verran tarpeellista 3) En osaa sanoa 4) Melko tarpeellista 5) Hyvin tarpeellista

Liite 4

Palautekysely arjen asiantuntijoille

Palautekysely Arjen asiantuntija -päivästä 6.5.2014

1. Miten odotuksesi toteutuivat?

(Jokaisen arjen asiantuntijan henkilökohtaiset odotukset oli kirjattu kaavakkeeseen muistutukseksi)

2. Ajattele Arjen asiantuntija -päivään liittyvää työskentelyä kokonaisuutena.

Mikä onnistui?

Missä olisi ollut parannettavaa?

---

3. Miten onnistuimme tukemaan sinua esityksesi luomisessa?

---

4. Oliko Arjen asiantuntija -päivään liittyvä työskentely voimaannuttava kokemus? Mikä vaikutti siihen?

---

5. Löysitkö työskentelyn aikana uusia voimavaroja (mitä) tai saitko vahvistusta jo olemassa oleviin voimavaroihin (mihin)?

Liite 5

Voimavaravaakuna -tehtävä

Laatukäsikirja Punainen talo, 2012. Voimavaakuna –työkalusta muok. H.K/L.A-O

*Voimavaravaakuna**Voimavarat*

- mikä antaa minulle voimaa
- miten rentoudun
- mistä tulee hyvä olo
- miten lisäisin voimia tuovia

asioita

Kokemukset

- mitä osaan
- mitä olen oppinut

Vahvuudet

- missä olen hyvä
  - omat ominaisuuteni
- ja luonteenpiirteeni

Selviytyminen

- miten olen aiemmin selvinnyt haastavista tilanteista
- odottamattomat voimavarat

Onnistuminen

- ylpeyden aihe
- saavutus
- voitto

Voimavaravaakuna –tehtävän ohjeistus sosionomiopiskelijoille

Esitehtävä Arjen asiantuntija -päivään liittyen

Elokuva ja Voimavaravaakuna -tehtävä

Pohdi minkälaisia voimavaroja elokuvan henkilöillä voi olla. Minkälaiselta heidän arkensa vaikuttaa? Miten tukisit työntekijänä heidän voimavarojaan arjessa?

Jos haluat katsoa Sankari-elokuvan uudestaan muistutukseksi, se löytyy osoitteesta: <http://www.youtube.com/watch?v=5eEDwL2lhMw>

Pohdi omia voimavarojasi: Mikä saa sinut jaksamaan arjessa? Mitkä ovat selviytymiskeinosi? Tämän jälkeen tee liitteenä oleva voimavaravaakuna – tehtävä. Vastaa otsikoiden alla oleviin kysymyksiin. Tee tehtävä isolle paperille vaakunan muotoon. Jos isoa paperia ei ole käytettävissä, voit vaihtoehtoisesti vastata suoraan otsikoiden alle. Voit leikata kuvia lehdistä, piirtää tai kirjoittaa itse. Jos jokin tietty musiikkikappale, kuva tai runo ym. tuo sinulle voimaa, voit liittää sen voimavaravaakunaasi.

Tehtävän tarkoituksena on pohtia ja tehdä näkyväksi omia voimaa tuovia asioita. Oman arjen ja voimavarojen pohtiminen voi tukea omaa työssä jaksamista, sekä tuoda ymmärrystä asiakkaan arjen kohtaamiseen. Työntekijän on hyödyllistä ymmärtää arjen monimuotoisuus ja voimavarojen merkitys arjessa, sillä asiakkaan arkea tulee pystyä tukemaan asiakaslähtöisesti ja yksilöllisesti.

Tehtävä puretaan pienryhmissä keskustellen. Tuo voimavaravaakuna mukaasi tunneille. Voit kertoa voimavaravaakunastasi sen verran muille kun haluat. Tehtävä on ensisijaisesti sinua varten.

Liite 6

Esite Arjen asiantuntija –päivästä toimeksiantajalle

